

CAT

189

REVISTA D'
INFORMACIO

2
90

Els jocs, les rialles i la gatzara
son les característiques que donen
forornia pròpia a les festes, que
sigui pel motiu que es vulgui, es
celebren a la nostra terra.

(Dibuix de Lluís Macaya)

FEBRER
1931
50 cts.

r Eléctrico

seguridad de que los ali-
e en él estarán, cuando los
escos, sanos y apetitosos como
recién comprados.

Su uso es simple, silencioso
económico.

No requiere atención alguna.

En venta a **168** en cómodas cuotas mensuales.

Compañía

HISPANO-AMERICANA de ELECTRICIDAD

LLIBRES

DIARIS I REVISTES

Publicacions Catalanes

NOVETAT EX-
TRAORDINARIA

CATALUNYA
DESCOBRIDO-
RA D'AMERICA

per R. Carreras i Valls

Val . . . \$ 3.50
correu \$ 0.25

DONATO ALVAREZ 2652 - Buenos Aires

Representant a Rosari - CONRAD TORRA - Rioja 1889

"La Casa de los Tornillos"

ALUMINIO, BRONCE, COBRE, ESTAO
EN CHAPAS, BARRAS, CAÑOS, ETC.

Tornillos de Hierro y Bronce para Metales, Alambres de Acero, Escareadores y Calisnares. Piedras Esmeril, Arandelas Grover, Bujes, Pernos, Son- das y demás arte- factos del ramo.

BULONES, TORNILLOS y TUERCAS de ACERO para CAMIONES OMNIBUS y AUTOS Norteamericanos, Ingleses y Europeos

Todo lo necesario

para

AGUJEREAR, ROSCAR y RECTIFICAR

JUAN RUSSINYOL
BUENOS AIRES

SARMIENTO 1599

esquina
MONTEVIDEO

U. T. 38 Mayo 1353

38 Mayo 6799

Coop. T. Central 1290

TALLERES GRAFICOS "DAMIANO"

— ZEA & TEJERO —

Revistes, Catàlegs, Bicromies,
Tricromies, Treballs comercials
en general. — Impressors de
"CATALUNYA".

CORRIENTES 439

U. T. 31, Retiro 2952

PELETERIA

— DE —

Maximiliano Perez

Cerrito 115

U. T. Rivad. 3411

"EL RUBI"

Fundado en el año

TALLER DE LAVADO Y PL
TACUARI 411

Lo
mejor
en

Alta Calidad

B.P. de Soria

61116486
D-2 23090

REDACTOR-EN-CAP
R. ESCARRA

DIRECTOR
LL. MACAYA

SECRETARI
A. QUINTANA

PUBLICACIÓ MENSUAL CATALANA DE BUENOS AIRES - ALSINA 429 - FEBRER 1931

REFLEXOS

PER JORDI D' ARGENT

111103

EL XXV ANIVERSARI DE SOLITUD. — Un quart de segle ha transcorregut d'ençà de l'enrenou i sorpresa que va causar a Catalunya l'aparició de la novella *Solitud*, de l'eximia "Victor Català", pseudònim gloriós de l'escriptora Caterina Albert i Paradís. *Solitud*, en elevar els quadres de costums de la nostra ruralia a categoria universal, va constituir la primera gran novella de la Renaixença. Per ella la prosa catalana va expandir-se terres enllà, al defora de la cleda pairal, mitjançant nombroses traduccions, com molts anys enrera ho havien fet, amb màgica volada, els versos de Verdguer i de Guimerà. En els inicis de tota llengua nova o bé renaixent, primer són els poetes i després els prosistes. Això és el que passà també a la nostra terra, amb vertader astorament d'aquells que consideraven el nostre poble poc apte per a la poesia, enganys per la llegenda del nostre secular positivisme. El floriment de la novel·lística ha estat molt més tardaner que el de la lírica i la dramàtica, però ha esdevingut un arbre ceptat, ufanós i ben assonat de catalanitat. Narcís Oller i "Victor Català" han estat els seus padris immortals, i del seu mestratge inoblidable han eixit els moderns escriptors que a l'entorn del Premi Creixells han produït un estol de meritíssimes novel·les... Catalunya es disposa a retre homenatge a Caterina Albert en el XXV aniversari de la seva obra cabdal.

Entre els inicis de tota llengua nova o bé renaixent, primer són els poetes i després els prosistes. Això és el que passà també a la nostra terra, amb vertader astorament d'aquells que consideraven el nostre poble poc apte per a la poesia, enganys per la llegenda del nostre secular positivisme. El floriment de la novel·lística ha estat molt més tardaner que el de la lírica i la dramàtica, però ha esdevingut un arbre ceptat, ufanós i ben assonat de catalanitat. Narcís Oller i "Victor Català" han estat els seus padris immortals, i del seu mestratge inoblidable han eixit els moderns escriptors que a l'entorn del Premi Creixells han produït un estol de meritíssimes novel·les... Catalunya es disposa a retre homenatge a Caterina Albert en el XXV aniversari de la seva obra cabdal.

ENCARA L'UNIVERSITAT.—A pocs dies un de l'altre, dos cultíssims catedràtics de l'Universitat de Barcelona, han donat sengles conferències sobre el problema universitari: Joaquim Balcells, el llatísta selecte de la Fundació Bernat Metge, i Pere Bosc Gimpera, l'arqueòleg de fama mundial. El parlament de Joaquim Balcells fou una crítica despietada i demoledora. Va posar en descobert l'estat actual, llastimós, de l'Universitat espanyola i el perill que l'amenaça encara amb la fun-

dació de la Ciutat Universitària, a Madrid, que resoldrà el problema de l'Universitat Central però farà més precària la vida de les Universitats de províncies. L'Universitat espanyola—digué el nostre classicista—és un organisme artificios i burocràtic que no respon a les necessitats del país ni recull les inquietuds intel·lectuals dels diversos nuclis nacionals de cultura. La propra realització, la Ciutat Universitària, és concebuda amb termes del més rabiós centralisme, de faisó que, seguint així, aquella Universitat futura podrà nomenar-se no sols la Central sino la Única. L'autonomia universitària intentada pel ministre Silió va fracassar pel pes mort de gairebé tot el professorat i per la indiferència de l'opinió pública. La salvació està, malgrat això, en concedir autonomia integral a les Universitats. Llavors les que mereixin subsistir aconseguiran esponsorosa vida, i les que hagin de morir s'estalviaran aquest llanguiment inacabable que pateixen de molts anys ençà.

SUMARI

Reflexos, per Jordi d'Argent. — Recor dances al voltant de "Solitud", per Jeroni Zanné. — Pel nostre idioma, per Melcior Cases. — Llibres, llibres, llibres, per Joan Torrendell. — El salm de l'exiliat, per Marian Macià. — Cognoms, per Pere Paris. — Joan Arús. (Dibuix de Sanfeliu). — L'enterrament de la sardina. — L'Acròpoli Barcelonina, per M. C. (Dibuixos de Ll. Macaya). — Les meravelles de la Costa Brava. — Ricard Canals, el nostre retratista, per Alexandre Plana. — Les cases senyorials, Ciutat de Mallorca, per M. S. Oliver. — Sant Medi. — La casa gòtica del carrer Mercaders, per Ramon Canals. — Cròniques barcelonines, per Maria del Carme Nicolau. — Centre Català. — El Casal Català de Perpinyà. — Sarau, per Robert Robert. (Dibuix de Gimeno Martín). — Els catalans pel món, per J. B. Alemany. — La cova dels badocs, per M. Bandranas Palà. (Dibuixos d'Eliseo Macaya). — Opinions d'altri, per J. M. Salaverria. — Croquis de Barcelona, pel dibuixant E. Cirac. — Entitats catalanes a Sud Amèrica. — Cròniques de València, per Martí Martell. — Noticiari de Catalunya. — Portada, per Lluís Macaya.

Bosc Gimpera, damunt les runes que havia deixat el picot de Balcells, va intentar construir. Cal en primer lloc — digué — interessar a tota l'opinió catalana en el problema de la nostra Universitat, i després es necessiten cabals, molts cabals, per fer una obra gran, ferma, noble. Un professorat nou, dedicat exclusivament a l'Universitat. Un sistema d'ensenyament que canviï de manera radical l'actuació dels estudiants dins d'aquella. Mitjans d'estudi i de treball. Un altre edifici, complex i costós, però no una casa per als privilegiats de la fortuna sinó una institució asequible a les capacitats — només a les capacitats — de tots els estaments socials. Diners de l'Estat; ensenyament gratuït; sistema amplíssim de beques; impost directe, segons les fortunes, destinat a l'ensenyament... I quant a l'espiritualitat del nou casal d'estudis superiors, és imprescindible la catalanització completa de l'Universitat, no solament per honorar la llengua del poble sinó per copsar plenament les necessitats i problemes culturals genuïns de Catalunya. Aquesta catalanització no vol dir hermetisme localista sinó tot el contrari: universalització, expandiment de la nostra cultura pel món i assimilació catalanesca de tots els corrents intel·lectuals i espirituals de les altres terres, especialment de les terres ibèriques, que són les més lligades als nostres problemes i als nostres interessos.

El puntal de la qüestió universitària a Catalunya, resten, doncs, assenyalsats amb precisió i elegància en les profitoses conferències dels mestres Balcells i Bosc Gimpera, que seran guiatge segur de no llunyanes i esperançadores empreses, pera les quals ve preparantze la nostra terra.

D-2
23090

6486

RECORDANCES AL VOLTANT DE SOLITUD

P E R J E R O N I Z A N N E

BODES d'argent de *Solitud*... Bodes d'argent d'un dels puntals més gloriosos de les lletres catalanes...

Evocar recordances de joventesa té quelcom d'agredolç. És agre el sentiment d'haver perdut la jovelesa; és dolça la seva recordança. Però... podríem defugir nosaltres la llei imposada als nostres passats?

Fem una mica d'història. L'any 1900 va iniciar-se a Barcelona la publicació del setmanari *Joventut*, dirigit pel meu dilectíssim i sempre recordat amic Lluís Via. Tots els redactors érem jòvens, llevat de Pompeius Gener, home ben madur, però d'imaginació fantàstica i infantívola, i, de consegüent, el més noi de tots. Altres noms estimats venen a la meua memòria: Oriol Martí (mort), Arnau Martínez Serinyà (mort), Joan Brull (mort) i eis vivents Joaquim Pena, Salvador Vilaregut, Emili Tintorer, Trinitat Monegal, Frederic Pujolà i Vallès, Ramon Miquel i Planes, Josep Pujol i Brull, i altres... Sense comptar els col·laboradors i visitants... *Joventut* era un cau artístic i polític on cridàvem, ens barallàvem, riem i fèiem tota mena de malifetes al veí del costat, un sastrer, la fúria del qual (fúria ben justificada), solament va desaparèixer amb la prometença, i el seu respectiu compliment — perquè en el fons érem gent seriosa — que ens fariem confeccionar trajos en el seu taller. Oh, el petit entressol de la rambla de Santa Mònica!...

I heus-aquí que un bon dia — fa més de vint-i-cinc anys — arriba a la famosa i baladrera redacció de *Joventut* un vellet, Fèlix Clos, llibreter, portant un article de "Victor Català", nom que ens era — i a tothom — desconegut. Lluís Via va llegir l'article i es va entusiasmar. Jo, en llegir-lo, també em vaig entusiasmar. Cert és que en aquell temps, no hi havia més que entusiasmes o "rebutades".

L'article de Víctor Català era un conte. Un conte rural. Fort, masele, descarnat, flairós de terra, però de terra que bullia amb el ferment de la tragèdia. De l'acaramellat ruralisme idil·lic, amb paisatges de ventall i amors de pastoreta romàntica (?), passàvem, de sobte, al drama humà, al fons subconscient de la naturalesa humana, a les violències i tempestes dels esperits primitius, als instints de la fera adormida. I tot exposat amb realisme cru, tints roges o negres; tot rodejat d'ambients que no eren marcs senzills, sinó que semblaven viure i prendre part en l'acció com ànimes eixides de les coses.

A aquell conte en van seguir d'altres. Tots tallats pel mateix patró.

Un misteri profund envoltava el nom de l'autor. Tothom comprenia que "Victor Català" era un pseudònim. Però... qui era Víctor Català?

Uns deien que era el mateix Fèlix Clos,

Retrat de Víctor Català a l'aparició de "Solitud".

revelat a les seves velleses com un escriptor de primer rengle. Altres, que era Raimond Caselles, el formidable autor de "Els sots feréstecs". També algú va dir que era l'eminent Josep Pin i Soler, qui transformava el seu pensament i la seva tècnica, i, gran amic de facècies com era, volia afegir llenya a la foguera permanent del cercles literaris.

Les hipòtesis seguien les hipòtesis.

Victor Català va recollir els seus contes publicant-los amb el títol de "Drames rurals", i l'efecte va ésser sorollós. Maragall, en el *Brusi*, en parlà. El títol de la

Ex-libris de la revista "Joventut" qui va publicar per primera vegada la famosa novel·la.

seva crítica era: "Un libro fuerte, però incompleto". És lògic. El temperament subtil i delicat de Maragall, un poc femení, no podia admetre, de primer antuvi, una ratxada de violències com la que bufava de les planes de "Drames rurals".

Jo també, mogut pel més gran entusiasme, vaig escriure un article a *Joventut*, pregonant les excel·lències del llibre, acceptant-lo com una obra definitiva, sense reserves escrites ni mentals.

Ja tothom sabia que "Victor Català" era la senyoreta Caterina Albert. Un cervell varonilment creador, dins la testa delicada d'una dona.

Quan personalment vaig tenir oportunitat de conèixer la senyoreta Albert, ella em va dir unes paraules que recordaré sempre: "El concepte general avui dels meus treballs, vós el vàreu tenir primerament, solitàriament. Us en só molt agraïda". I jo li vaig respondre que era Lluís Via el seu veritable descobridor, el seu admirador primer, encara que no hagués expressat la seva opinió per escrit.

El nom de Víctor Català s'afermava cada dia més, quan *Joventut*, en "ple joi de viure", que era el seu tresor més noble, ara fa vint-i-cinc anys va publicar, en fullat, la tràgica i desolada "Solitud".

Un èxit extraordinari. Les palmes de la victòria queien sobre el front auriolet de Víctor Català. Les lletres catalanes s'havien enriquit amb una obra mestra, una obra immortal.

Perquè "Solitud", magnificació dels "Drames rurals", és un teixit musculós d'elements humans, amb detalls psicològics d'una pregonesa formidable, sobre escenaris que són trossos de natura, feréstega o placívola, tot mogut per una grapa de gegant, reduït a una estructuració eminentment novel·lística i dramàtica. Caràcters, passions, intrigues, tot respòn a la naturalesa humana en estat gairebé primitiu, sense el vernís de les civilitzacions. Tot és ferm, granític, etern, com si Víctor Català hagués escrit la seva novel·la amb un tronc de roure sobre una roca vella com el món.

Avui la novel·la catalana ha assolit noves vies, i els seus creadors disposen d'un instrument expressiu meravellós: "la llengua nacional". Un gran fillòleg, un dels hòmens més il·lustres de Catalunya, Pompeu Fabra, ha posat terme, ajudat per altres fillòlegs benemèrits, a l'anarquia d'aquells temps, on cadascú escrivia com sabia o com li semblava millor. Avui la llengua catalana, unificada, no és arcaica ni vulgar; ha arribat al just terme. És flexible, transparent i a la vegada vigorosa; sembla com si Pompeu Fabra, a més de la seva ciència, hagués posseït el do de derrocar l'enorme mur alçat en el segle XVI davant l'expandiment de la llengua catalana i d'arribar a l'estat actual de la ma-

teixa seguint una evolució inexistent. Ell ha fet ço que han fet les centúries en l'evolució de les altres llengües cultes neolatines.

Avui, amb totes les honors i tots els privilegis, es una "llengua nacional"; té la polidesa de les parles senyorials, i els escriptors que la conueuen gogen amb ella d'una paleta de matisos tan abundants i colorits com qualsevolga altra. Podem dir que és la pubilla de nobilíssima nissaga qui, passats els temps d'humiliació i pobresa, reprèn l'antiga dignitat i es cobreix amb la toga de la seva ascendència romana.

Però en temps de "Solitud", si bé donant senyals de la seva fi, regnava encara l'anarquia lingüística. Perquè ja eren moltes les riqueses lèxiques descobertes i les temptatives sintàctiques per independitzar la nostra llengua de les influències foranes, però tot individualment.

No coneix els orígens de la prosa de Víctor Català. Si intuïtivament hagués de exposar-los, diria que més aviat és filla d'una comunitat espiritual intensíssima amb les veus d'un troç de terra catalana, amb el llenguatge curosament estudiat dels hòmens que l'habiten, que no pas producte de lectures clàssiques. Víctor Català sap els noms de les coses amb el contacte de les coses veus d'un tros de terra catalana, amb el d'ésser vivents i pensants. I sap totes les paraules, que són imatges d'idees i coses, i les aplica amb justesa impecable, i en fa quadres i panorames amplíssims, al voltant mateixes, com si elles se li revelessin a tall que són models d'estil, d'estil català per essència, català local, és cert, però que és un magnífic aport al "català" nacional d'avui.

Sobre tot, ço que corprèn i meravella en la prosa de Víctor Català, és el moviment de les paraules, sempre en acció, com una mar d'agitació perenne, que semblen, més que signes representatius, hòmens i coses perduts en el gran drama de l'humanitat i la naturalesa, els dos personatges-simbols, únics i veritables actors en el teatre del nostre planeta.

□ □ □

Avui, un antic redactor de *Juventut*, testimoni de la data gloriosa rememorada, des de les planes de CATALUNYA es treu la pols dels anys en recordar un dels moments cabdals en l'història de les lletres catalanes.

Salut, "Víctor Català", clara personificació de victòria de la Catalunya literària; nom pres a posta per simbolitzar un triomf que res no podia deturar!

Salut, "Víctor Català", qui, com Joaquim Ruyra — el vostre germà gloriós en lletres — us vàreu complaure triant les planes de *Juventut* per donar coneixença a Catalunya del vostre llibre capdal!

Jerònim ZANNÉ.

(1) Hi havia excepcions: "Trescant per les serres", "Croquis pirenenes", "Els sots ferèctes".

PEL NOSTRE IDIOMA

La llengua catalana en els segles XIV i XV va arribar a un altíssim grau de maduresa, avançant-se a la majoria de les llengües neolatines, llurs germanes.

Un il·lustre historiador francès, M. Joseph Calmette, professor de la Facultat de Lletres de l'Universitat de Dijon, fa aquesta afirmació estudiant no pas precisament les obres literàries que, diu ell, constitueixen una de les més riques literatures de l'Edat Mitja. En la llengua literària hi ha més estudi; hi ha la influència d'altres llengües que ajuden als autors per a la llur producció. En canvi les cartes missives ens fan penetrar dins els costums, per així dir-ho, dins la intimitat del català en tota la seva espontaneïtat.

Tots els que volen fer estudis sobre qualsevol qüestió europea de l'Edat Mitja, es troben en la necessitat de recórrer als rics Arxius catalans, i llavors els cal estudiar la llengua catalana per comprendre els documents en la qual estan escrits gran part d'ells, compartint aquest domini amb el llatí, la llengua general d'Europa en aquell temps.

En aquest cas va trobar-se M. Joseph Calmette en voler historiar els finals de l'Edat Mitja; i tant va engolfar-se en les riquíssimes col·leccions de documents i sobretot de cartes missives, que no vaicilà en dir que en aquells segles, mentre la llengua francesa és encara flotant, indecisa, embarrassada, la llengua catalana és compacta, ràpida i precisa. Mentre la llengua francesa està mancada singularment encara de consistència i sembla no poder desfer-se de jo no sé quina aspra verdor, el català és ferm, saborós i si goso a dir-ho, perfectament a punt. Dona la sensació de cosa definitiva, tant com el francès del segle XVII i XVIII.

En un mot: a la declinació de l'Edat Mitjana, el català és ja, en la més ampla accepció de la paraula, una llengua moderna.

Així no és gens d'estranyar que quan el nostre idioma ha volgut sortir de l'enviliment en que havia caigut, hagi cercat una font de renovació en la llengua dels segles XIV i XV, no pas per copiar una llengua arcaica sino per inspirar-se en una llengua perfecta. La nostra llengua nacional d'avui no és pas la continuació de la llengua dels temps de decadència: és la llengua que hauria resultat de la d'aquells segles si s'hagues seguit cultivant-la normalment, sense interrupció, amb les evolucions naturals, com ha passat amb els altres idiomes neolatins.

Mireu el document de 1392 que publiquem a continuació: és una carta de condol que el rei Joan I adreça a la noble dama Elisenda de Cervelló per la mort d'un fill. Quina altesa de conceptes! Quina elegància!

I observeu com, llevat lleugeríssimes variacions que s'hi podrien introduir, fàcils

de trobar, es la mateixa, quasi idèntica llengua parlada avui.

Melcior CASES.

CARTA DE CONDOL DEL REI
EN JOAN I A LA NOBLE N'ELISENDA
DE CERVELLÓ AMB MOTIU D'HAVER-
SE-LI MORT UN FILL

Lo Rey. Sabuda la mort de mossèn Gue-
rau, vostre fill, a qui Deus perdó, havem
haut despleer segons que bon Rey príncep
e senyor deu haver quan perd un semblant
baró e notable servidor de son Reynalme.
Emperò, car la sua mort es estado honora-
ble e tal com se pertany a virtuosa condi-
ció de cavaller, deu-ne ésser a nos lo
despleer pus remeyable, e vos, qui sots ma-
re, devets prendre conort dels seu cas, re-
membrant-vos que no es maravel·la, mas glò-
ria vostra, haver produït semblant cavaller
de vostre ventre, car ressemblant als seus
e als vostres passats en art de cavalleria,
ha finats en servey nostre e de nostre fra-
re loablement los seus dies. Per quens pre-
gam, amonestam e manam, que ab bona pa-
ciència supportets la mort del dit vostre
fill, e axí com ell ha previnguts los altres
fills vostres e frares seus en lo passament
daquesta vida, vos siats a ells, e açó qui
romàs vos es exemple de paciència e con-
solació. Car si piadosa cosa es plorar los
deffunts, pus piadosa es alegrar-se de ço
que les criatures del món plau ordenar a
nostre Senyor Deus, a la voluntat del qual
deu hom la sua conformar en totes coses.
De nos fets compte que axí per esguard
del servey dessus dit, com dels altres ser-
veys que nostres predecessors de bona me-
moria e nos havem reebuts daquexa casa,
haurem vos e los dits vostres fills en les
oportunitats vostres e lurs en nostra spe-
cial recomanació.

Dada a Barchinona sots nostre segell se-
cret, a XII de Juny del any MCCCXII.
— Rex Johannes.

Nobili Elisendi de Cervilione.

Dominus Rex
mandavit michi,
Petro de Beniviere.

CATALUNYA

ES UN TROSSET
DE LA PATRIA
PER ACONHOR-
TAR EL NOSTRE
EXILI.

NO ETS SUBSCRIPTOR?

FESTE'N. — ES
QUE JA HO ETS?

PORTA'N UN DE NOU

LLIBRES, LLIBRES, LLIBRES!

“SOLITUD”

A PUNT em trobava de començar aquestes ratlles, que una data literària m'ha suggerides, quan m'arriba sobtadament, un nou llibre de l'autora il·lustre de la novel·la, commemorada amb motiu d'haver-se celebrat les seves nocces d'argent.

Contrallums es titula el darrer volum de “Victor Català”, recull d'una dotzena de novel·letes, en sa major part rurals, com pertoca a l'autora d'aquells *Drames* que l'assenyalaren com a escriptora d'estil propi, de pròpia personalitat. Des de l'aparició d'aquest llibre, ràpidament famós, fou feta la convicció que la novella ploma aportaria a la nostra necessitada literatura un esforç excepcional, d'aquells que eixamplen els límits pairals per a extravasar-se dins l'universalitat. I així positivament va succeir quan aparegué *Solitud*, amb aquesta t final, que avui representa tota una època de la nostra renaixença literària.

Ara mateix encara hi ha qui pretén recordar-nos-la amb enyorament, enyorament que influeix en el seu judici estètic. Diu que la gramàtica ha aconseguit estereotipar l'estil dels escriptors moderns. Aquesta afirmació revela una manca absoluta de sensibilitat en el dò de percebre les qualitats i matisos de cada artista d'una contemporaneïtat. Com si la gramàtica fos la retòrica; com si la retòrica pogués ostentar les seves categories sense les exactituds principalment sintàctiques. Precisament perquè en *Contrallums* hi ha la major quantitat que és possible en el temperament impetuós de la nostra gran escriptora, han desaparegut de la prosa dinàmica i abundoses de Victor Català tantes deficiències gramaticals de la nostra iniciació literària. Dol realment que a l'hora actual hi hagi a Barcelona i en publicacions d'anomenada qui pugui orientar el gust públic lamentant-se que l'imperi de la gramàtica estorbi l'espontaneïtat de l'estil dels nostres poetes. He llegit detingudament el llibre novell de Victor Català i asseguro que l'ordenança gramatical no ha estraferit l'estil de l'autora, qui continua expressant-se amb idèntica força i galania dels seus temps esplendorosos. Més tard, la polidesa de la dicció amb la seva estructura lògica i lingüística, ha aconseguit imprimir netedat i brillantor a les belles qualitats de la prosa victorcatalanesca, de sempre tan sòlida, nombrosa i virolada, amb una punta de metàfora opulenta. Aquesta mesurada ornamentació és conservada avui, vint-i-cinc anys després d'aquell modernisme que a Barcelona començava a florir quan granà *Solitud*.

Retrat actual de Victor Català

Es d'aquesta gran novella que desitjo parlar en aquest comentari, per tal de recordar les seves nocces d'argent.

D'antuvi, permeteu-me que us faci l'elogi més alt de aquesta novella catalana, la primera en universalitat, despullada de circumstàncies avantatjoses d'aquella hora, com són les que pertanyen a una escola literària. Porto fetes tres o quatre lectures de *Solitud*, lectures acurades i amb designi crític; cada una, àdhuc la darrera, s'ha apoderat de la meua atenció en tal forma, que no he prescindit de cap plana, ni tampoc dels capítols on s'escolen les rondalles del pastor. Si bé, però, com les conta el xai habilitós. Una vegada més vull repetir l'apoteema que l'art és la forma. No el que diu, retingut per la memòria, sino com ho diu, facultat personalíssima, és el que preval, i fa que la narració vulgar servi sempre l'eneïs del relat nou.

Sobre aquest pla de raonament, se me'n ve a la ploma recordar que *Solitud* sorgí precisament a la vida de les lletres, en cert temps d'avorriment a la literatura ruralista, necessitats, segurament amb motiu, de canviar de tema, de visió i de mitjans expressius, de renovar, en fi, l'instrumentació estètica mitjançant la varietat de l'assumptes. Guerra, dones, al ruralisme, a la pagesia, a la dicció camperola! I en mig de les primeres envestides i protestes de la minoria selecta, que, en general, tenia tota la raó, ens astora la lectura de *Solitud*, el llibre més rural de tots i el menys rural també, perquè ens trasllada als paratges més llunyans de les ciutats, emperò també, dels poblets, de les masies, es a dir, de l'escenari més conegut, rebregat i repetit d'aquella insuficiència amanerada.

Solitud, de tot d'una meravella. Meravella molt merecidament, perquè assolia el

nivell just del gust refinat i de la comprensió popular, veritablement popular. Ja és sabut que solen coincidir el popular i l'esquisit. La mitjanja és el pitjor destorb per al triomf de la renovació i de la genialitat. La novel·la de Victor Català, concentrava totes les condicions per ésser una obra mestra: la novetat, la grandesa, la realitat, la fantasia, la varietat; engrandit tot per l'enginy poderós del poeta, del creador superb de la tragèdia. Tots els lectors hi han de trobar un atraient especial, perquè encara que els personatges principals siguin escassos — quatre — cada un d'ells porta l'humanitat de multituds, tan fonda i ben entrellada l'ha sabuda exposar la genial novel·lista. Són admirables els caràcters que ha forjat. Són formidables les descripcions de la natura on viuen homèricament. Es una mica difícil de fer-se càrrec com la jove escriptora de ara fa vint-i-cinc anys aconseguí veure, per fer-ne una relació tan viva, les aspres i altívoles muntanyes d'aquell indret feréstec i endinsarse dins les figures tan diverses dels personatges. Fóra cosa interessantíssima que la pròpia Victor Català volgués descobrir-nos un dia, el misteri dels antecedents i execució de la seva magnífica novel·la. Quina vida intensa; quina intuïció penetrant; quina mirada vasta!

No menys sorprenent resulta l'habilitat de l'escriptora, tant des del punt de vista poètic, creador, com de l'artístic, literari, encara que tot constitueixi una mateixa personalitat. En el doble concepte, Victor Català exigeix totes les lloances: forja heròicament. Tingueu en compte que a l'època de la magna creació, s'estava congriant el nostre verb literari i que el poeta català havia de conjuminar-se els mitjans expressius, sense l'ajuda dels lingüistes o de la crítica. Era ell que s'obria pas per dins la selva inculta. Victor Català — llegint el llibre dens i estructurat — figura entre els forjadors del nostre idioma, dut de la gleba primitiva a l'horta civilitzada de la nostra literatura.

Torneu-lo a llegir, catalans fervents de la nostra cultura; torneu a llegir aqueixa obra mestra de la literatura catalana, i sentireu l'astorament que produeixen les creacions superbes del geni. Quan hom demana la designació d'un llibre català d'universalitat, contesteu: *Solitud*. Contesteu-ho, encara, amb la assegurança de dir veritat, perquè la nostra gran novel·la és ja apropiada per totes les literatures més avançades.

I si més no, llegiu, per major facilitat, el nou llibre *Contrallums*, que conté les qualitats més característiques de l'autora genial de *Solitud*, que Deu ens conservi per molts anys.

J. TORRENDELL.

F. B. A.

El director i col·laboradors de la benemèrita editora dels Clàssics grecs i llatins,

assití a la solemnia commemoració del bimil·lenari del naixement de Virgili, celebrat a la Universitat de Barcelona.

L'acte se celebrà al paranimf i començà a dos quarts de dotze.

El paranimf era completament ple i entre l'auditori, en el qual abundaven les dames, hi havia representat tot el nostre món científic, artístic i literari.

La presidència de l'acte fou ocupada pel rector de la Universitat, doctor Soler i Batlle, qui estava acompanyat dels senyors Maluquer i Viladot, president de la Diputació; Masot, en representació de l'alcalde; cònsol d'Itàlia; vicecònsol d'Itàlia; president de la Casa degli Italiani; president de la 'Dante Alighieri'; doctors Joaquim Balcells, Pere Bosc Gimpera i Pi i Sunyer; director de la Fundació Bernat Metge, Sr. Joan Estelric; senyor Carles Riba; senyor M. Dattoli, director de les Escoles italianes, i moltes altres personalitats.

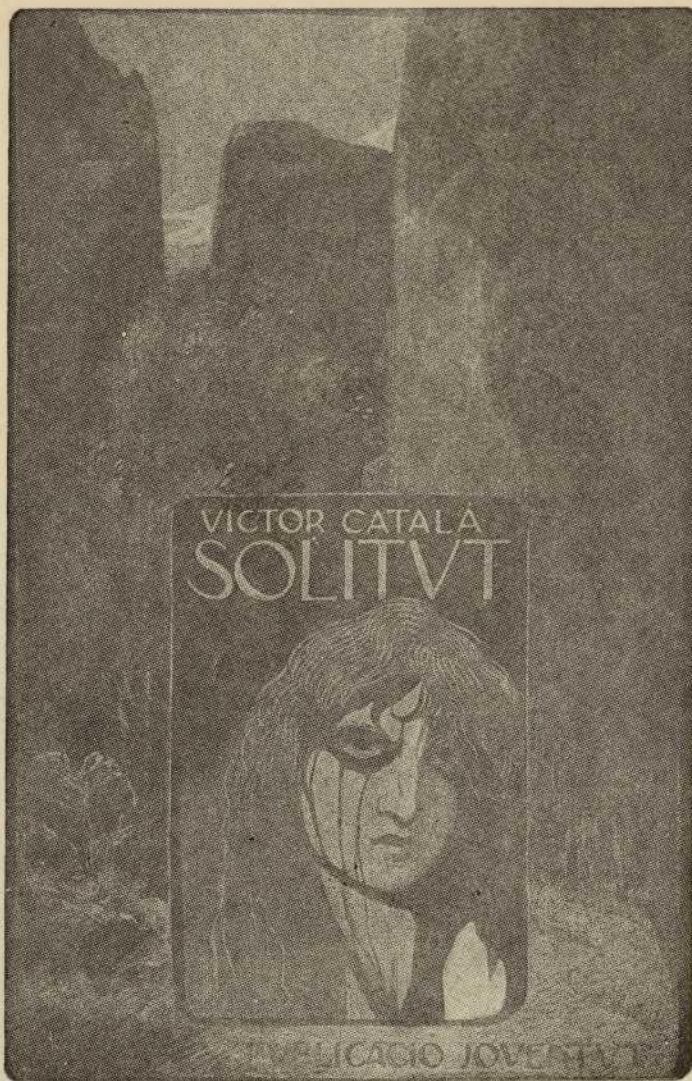
Darrera la presidència hi havia el bust de Virgili corona de llorer.

El primer d'ocupar la tribuna fou el senyor M. Dattoli, director de les Escoles italianes de Barcelona, qui després de la salutació de rigor, es congratulà de poder parlar de Virgili on el poeta és tan cultivat, on existeix la Fundació Bernat Metge i on es parla una llengua filla del Laei.

En acabar el seu extens i documentadíssim discurs, el professor M. Dattoli escoltà molts aplaudiments.

Passà després a ocupar la tribuna el director de la F. B. M., Joan Estelric, qui després de la salutació, digué:

«La Universitat de Barcelona — que voldríem anomenar nostra, ben nostra, en tota la plenitud del mot — ha tingut la bellíssima idea d'honorar-se honorant el bimil·lenari de la naixença de l'altíssim poeta. Permeteu-me que els meus primers mots siguin una efusiva, una càlida felicitació per aquest gest. Per la part intrínseca del gest, i també per haver donat lloc honorable, sinó preminent encara, en aquesta solemnitat, a la nostra llengua. Es potser per primera vegada que la nostra llengua participa en una cerimònia acadèmica oficial. Senyal dels temps mudadissos? Sigui com sigui, en devem gratitud a la Universitat, als corrents de reforma vital que s'hi revelen; i els primers agraïts som nosaltres, modestíssims obers d'una institució lliure, per bé que de fonament universitari, que hem estat eridats

Tapa de la primera edició de "Solitud"

aquí a fer sonar, i amb quina joia!, el nostre verb pairal. Quina honor més alta podríem ja ambicionar? Per dissort, els nostres mèrits personals són tan escassos, que mai no s'haurà donat, per ventura, major distància entre el valor real de la persona i la representació que li escau, desmesuradament, de portar".

Immediatament pronuncià un discurs magnífic sobre Virgili i la Fama, que la distingida concurrència aplaudí amb una ovació llarguíssima.

El poeta Carles Riba, admirable traductor de Plutare, ocupà la tribuna per a llegir la seva traducció de la IV Bucòlica virgílica.

Abans de procedir a la lectura de la traducció, Carles Riba manifestà que per a designar-li el lloc que ocupa, només ha estat tinguda en compte la seva qualitat de poeta.

També va dir que a hores d'ara el seu amor per la poesia virgílica, fill del seu amor per la poesia pura, és el mateix que quan va ingressar a la Fundació Bernat Metge.

A continuació manifestà que si ha triat la Bucòlica IV és perquè en ella s'hi troba amb més intensitat l'esperit de la poe-

sia pura. Diríeu que en aquesta Bucòlica, la paraula és més paraula; i l'única cosa que lamenta és que la traducció no haurà conservat tot el que jo voldria.

Finalment, afirmà que en aquesta època de renovació, la Bucòlica de Virgili ens posa davant els ulls un instant de naixença.

A continuació Carles Riba llegí la traducció catalana que ell ha fet de la IV Bucòlica de Virgili.

El final de la lectura fou subratllat per una entusiàstica ovació, coincidint tothom en que Carles Riba ha fet una traducció nítida, perfecta.

A continuació ocupà la tribuna el catedràtic senyor Joaquim Balcells, qui desenrotllà el tema "Valors humans de la Poesia Virgílica".

El doctor Joaquim Balcells, en acabar el seu discurs, fou molt aplaudit.

Finalment, el rector de la Universitat, Dr. Soler i Batlle, pronuncià paraules de gratitud per les entitats que havien contribuït a la celebració del bimil·lenari de Virgili. Va tenir paraules d'afecte per a la Casa dels Italians, per a les Escoles italianes i, d'una manera especial per a la Fundació Bernat Metge i el seu director Joan Estelric.

Després que el doctor Soler i Batlle hagué clos l'acte amb les paraules de ritual, la Banda Municipal, interpretà la Marxa de Joan II, que fou molt aplaudida.

LES NOCES D'ARGENT DE SOLITUD

La "Colla del Colom" de Barcelona, presidida pel venerable mestre Francesc Matheu, va tenir una idea que guardà en secret (tant en secret que no en tingué esment ningú) de solemnitzar els vint-i-cinc anys de l'aparició de *Solitud*, concurrent tota la colla a L'Escala, residència de Caterina Albert, per a felicitar-la, homenajar-la... i fer-li present d'un llibre escrit expresament per "la colla", llibre del qual només se n'han tirat trenta exemplars.

Tots els de la "colla" es reuniren a l'hotel Empúries, que s'obra a garbí del golf de Roses, proper a les excavacions de la mil·lenària ciutat de les tres races, i a migdia els senyors Cabot, Agulló i Font passaren a L'Escala a cercar l'excelsa novel·lista, que amb la seva bona amiga la senyora vídua de Pellicer, feren cap a l'hotel Empúries, on fou rebuda amb aplaudiments i cordials salutacions. Després d'una curta passejada a l'ombra dels pins, començà l'àpat. Pren-

gué seient a cap de taula l'homenatjada i al voltant, amb l'amable i senyorívola vídua de Pellicer, Ferran Agulló, Joaquim Cabot, Alexandre Font, Enric de Fuentes, Ramon Garriga, Joan M. Guasch, Francesc M. Masferrer, Francesc Matheu, Joan Ruiz i Porta, Joan Santamaria, Lluís Via, Manuel Vilà i Mr. Martel.

L'autora de *Solitud* no sabia res del llibre d'ofrena; fou després del xampany, quan Francesc Matheu, en belles paraules, li lliurà el petit joell bibliogràfic, acuradament imprès i relligat, amb una bella fotografia de Caterina Albert, la sorpresa i l'emoció de la qual gairebé no li deixaren confegir unes paraules d'agraïment, traït per una llàgrima emotiva.

Cada un dels autors donà lectura a la seva lloanxa de *Solitud*, de l'obra de Víctor Català i de l'escriptora. Diuen que feia bo de veure com el rostre de la gran novel·ladora anava expressant els íntims sentiments que en la seva ànima despertaven les altes i justes lloances de tants poetes i prosadors.

El llibre commemoratiu de la vint-i-cinquena de la publicació de *Solitud*, ha sortit de l'estampa de la Renaixença. El seu elogi és dir que en va tenir cura mestre Matheu. Té 82 pàgines, orlades de vermell, com la coberta. En ella es llegeix: "De la Colla. — Noces d'Argent. — Edició d'ofrena. — Juny de 1930".

Hi ha un magnífic retrat de Caterina i una dedicatòria que diu:

A l'amiga

CATERINA ALBERT PARADÍS

(VÍCTOR CATALÀ)

En la visita que li fem a L'Escala
per la vint-i-cinquena de *Solitud*,
La Colla.

La colla es trobà sorpresa: l'àpat a honor de Caterina es tornà gentil obsequi de l'homenatjada a "la colla". Realment, de senyor se'n ve de mena.

REVISTES

Criterion. — Revista trimestral de filosofia, conté, entre altres, en el seu núm. 22 (any VI), els següents articles:

La crisi del transformisme, pel pare Miquel d'Esplugues; El sistema del Hüsserl, per M. Carmona Neoclares; St. Tomàs, metafísic, psicòleg i moralista, per M. Gorée; La consciència social de recepció, per J. Tusquets.

Revista Lleidatana. — Commemora el seu número cent amb un magnífic extraordinari, el sumari del qual és el següent:

La darrera Exposició Agrícola (editorial); La mort de Joan Bergós; Rosari de l'Alba, per J. Estadella i Arnó; Terres de ponent, per Nicolau d'Olwer; Infants a la platja, per Jaume Agelet i Garriga; Significació espiritual de Bonaventura Carles Aribau, per Alexandre Bulart i Rialp; ***, per Joan Maria Guasch; L'averany de Lleida, per J. Bofill; L'amor del pare Adam, per Fran-

cesc Salses; El paisatge de Lleida, per Lluís Solé; Calius i besllums, per Felip Pleyan; Madrigals a l'Amiga, per Manuel Valldepere; Les fronteres de l'antic comtat d'Urgell, per Fr. Pere Sanahuja; Versos i tabac, per Jaume Rosquelles i Alesan; Una descripció de Lleida del segle XVIII, per Salvador Roca i Lletjós; Noticiari.

Revista de Catalunya. — D'acord amb el rit imprès en la seva nova etapa, aquesta publicació ha fet sortir el número darrer amb el següent interessant sumari:

Mallorca, primer objectiu de l'expansió marítima de Catalunya, per L. Nicolau d'Olwer; Les biblioteques a Barcelona: Una síntesi del que s'ha fet i el que resta a fer, per Jordi Rubió; De com pervinguí a traduir Mistral: Un exquisit article de la traductora de "Mireia", per Maria A. Salvà; L'art de Maurici Vilumara (estudi sobre la personalitat de l'escenògraf mort poc temps ha), per Feliu Elies; Les meves tres millors poesies. Resposta a una enquesta, per J. M. Lòpez-Picó; Secció de polèmiques: Els partits polítics i els obrers, per Josep M. Vilà; Nòtules; Cròniques: Política catalana, per Ferran Soldevila; Política internacional, per Manuel Brunet; Economia per Manuel Rebutós; Les arts plàstiques, per Joan Saes; El teatre, per Eduard Nicol; La música, per Baltasar Samper; El cinema, per Jerònim Moragues; La cultura física, per I. i L. Vidal i Guitard; Lletres de València, per F. Almela i Vives; Els llibres; Documents; Periòdics; Revistes.

MINVA LA MORTALITA A BARCELONA

El nombre de defuncions ocorregudes a Barcelona durant l'any passat fou de 15.168, i les registrades en 1929 havien ascendit a 17.567.

L'estat comparatiu és així:

	1930	1929
Gener	1.666	2.096
Febrer	1.419	2.357
Març	1.440	1.623
Abril	1.187	1.323
Maig	1.194	1.201
Juny	1.185	1.201
Juliol	1.200	1.301
Agost	1.226	1.105
Setembre	1.050	1.013
Novembre	1.150	1.340
Desembre	1.410	1.642

O sigui que durant l'any 1930 hi hagué 2.399 defuncions menys que en 1929. El nombre d'aquestes, durant el tres anys anteriors (1926, 1927 i 1928), fou de 15.439, 15.393 i 15.3256, superior en 271, 225 i 188 a les del 1930 proppassat.

La Casa de Caritat, en 1930 ha efectuat 2.217 enterraments de beneficència, Aquets serveis, per ésser benèfics, els ha prestat gratuïtament.

Amb aquestes estadístiques es veu que les condicions climatològiques de Barcelona son immillorables, i per tant és una de les ciutats més sanes d'Europa.

EL SALM DE L'EXILAT

Del mal d'absència dintre el cor
se'n diu enyorament, paraula santa,
tresor de vida, llum i dolçor
d'aquell que és *cec*, emprò que encara canta.

Cec per mirar, cantaire pels afectes,
enterbolit ensems, i ple de llum,
migrat per la basarda dels conceptes,
i assadollat el cor d'un suau perfum.

Lluny de sa llar, estrany a terra estranya,
cercant per tot arreu un resplandor
que no el troba a poblat ni a muntanya,
ni a sol ixent, ni quan el sol es mor.

Els vents del bosc amb flaire de ginesta,
les orenetes que al terrat fan niu,
els drapets nets que fan olor de festa,
la neu d'hivern i la calor d'estiu.

La cuina negra de la llenya encesa,
el celler ple de vins d'un grapat d'anys,
aquells vellets amb ulls de juvenesa,
i aquells fadrins per tot arreu estranys.

Aquell guaitar per la finestra oberta
quan al treball se'n van els segadors,
el rondinar de l'avi que es desperta,
i l'olor d'aquells camps i aquelles flors...

Tot el que porta rels de melangia,
tot el que és nostre, i no ho podem fruir,
tot el d'allà, a on el cor somnia,
d'allà on nasquérem, i no hi podem morir.

Oh, enyorament! Fins el teu nom enyoro
puix ets un mot que *ací* mai no se sent,
i com et due dintre, *per tu ploro*...
no amb plor amarg, sinó *més dolçament*.

Amb la dolçor del fill que al seu pare
li demana permís per ésser bò,
amb la dolçor i tendresa que a la mare
se li aixuguen els ulls amb un petó.

Del mal d'absència dintre el cor
se'n diu enyorament, paraula santa,
tresor de vida, llum i dolçor
d'aquell que és *cec*... emprò que encara
[canta...]

M A R I A N M A C I A

C O G N O M S

P E R P E R E P A R I S

L'agència de transports i mudances més coneguda de l'Argentina, és la *Vilallonga*. Té sucursals esteses arreu de la república; i, si això no fos prou, encara té filials a l'estranger, el qual li dona una categoria de respecte pel que representa i el que en realitat és.

Vilallonga, segons com es garbelli, es un cognom català que ha perdut allò que podríem dir-ne l'essència mateixa del seu significat. La transplantació, potser sense malícia, de la *elle* i de la *ele* ha fet que perdi la qualitat més gran, que és no estrafer l'ascendència catalana d'aquest cognom, tant de la terra que impressiona sols de sentir-lo pronunciar.

Vilallonga, Vilallonga...

□ □ □

Un dia, no sé com ni perquè, passa que un hom, sense voler-ho, surt de casa amb la intenció de no perdre cap detall d'allò que se li posi davant dels ulls. Com el temps que s'esmerça en alguna cosa ha de tenir una significança, el primer impuls és d'aprofitar-lo de la millor manera possible.

Passa, doncs, que, una vegada que estic al carrer, em dono en cos i ànima a voler fer troballes que siguin dignes de la meua dèria. De seguida em trobo davant d'un cas flagrant de descatalanització d'un cognom.

Es tracta d'un rètol d'un cirurgià dentista. Diu: Doctor *Puyade*...

Aquest *Puyade*, que mai no ha estat francès, ni menys de cap altra llengua, perquè hi ha la fonètica catalana que li ho priva, ha arribat, però, a la trista condició en què l'hem llegit, potser degut a deficiències de pronúncia.

De totes passades, per a un català que tingui cert respecte per les coses que li van de dret al cor, sempre serà *Pujada*, perquè no és altre el cognom de l'esmentat dentista.

□ □ □

Tenim, si més no, el cas ben curiós del cognom *Torello*. És, segons com es garbelli, d'una ascendència més italiana que l'oli de Luca, posem per cas. Però no hi ha tal nissaga peninsular. El que hi ha és que, sigui per negligència, o bé per oblit, qui posseix aqueix cognom ha deixat d'accentuar la *o* de la síl·laba final.

Ja tenim, doncs, al descobert per quina raó més senzilla *Torelló*, amb la *elle* ben pronunciada, ha esdevingut una cosa gairebé sense sentit, ja que, en llevar-li l'accent català que li dona fesomia pròpia, ha pres aquell deix de sonoritat que el fa italià, però que li ha fet perdre les qualitats d'herència, les que valen més or.

□ □ □

Puigari, *Puigari*?... Ací tenim un altre cas ben curiós. Aquest cognom va arribar

a l'Argentina portat per un metge cèlebre, segons és de tota notorietat.

Mentre va viure el facultatiu de referència, és just de suposar que, quan signava les receptes, carregava un accent a la *i* final, puix és versemblant que no devia ésser afecte a estrafer allò que ha de tenir-se com a incanviable.

Els seus descendents — que segons tenir entès, han seguit la professió de la medicina — són els qui s'han encarregat de donar un caire italià al cognom *Puigari*.

□ □ □

Un escriptor argentí, que ha cultivat amb preferència el teatre (*Sánchez Gardel*), també cau dintre la nostra crítica. *Sánchez* ja sabem prou i massa que és més espanyol que el mateix *Quixot*. Però, *Gardel* ja és una altra cosa. Ací hi ha allò que podríem dir-ne un delicta de fonètica.

No arribem a comprendre fins on serà difícil modular la *elle* a la gent no catalana, i, de contracop, argentina. Això no entra per res en el nostre comentari.

Sols voldríem que, per més vulgar que sigui *Gardell*, seguís *Gardell* fins a l'extinció dels que el portin de cognom.

□ □ □

Vàrem conèixer un jueu que es deia *Blank*. Aquest *Blank*, que té més prosopopeia que les Taules de Moisès, perquè era, o ha d'ésser encara — ja que suposem que no és mort — el cognom d'un fill de Polònia, té un regust tan fort a cosa catalana que, un dia que l'home estava de bon humor, perquè havia realitzat un negoci esplèndid, vaig demanar-li:

—Es cert que sou ben jueu?...

—Els meus pares ho eren; els meus avis, també; els meus besavis no eren altra cosa; en fi: en vine de raça, com si descendís de les mateixes barbes d'Abraham.

—Amb això no n'hi ha prou — vàrem respondre-li. — És molt fàcil de dir que sou el que sou per l'herència que us ve de lluny.

—Serà com vós direu...

El jueu no va dir res més. Segons vàrem esbrinar després, no va restar del tot convençut del que vàrem parlar.

Ell hauria volgut que ens haguéssim deixat portar per la seva manera de pensar a ran d'aquesta qüestió; que li haguéssim donat a entendre que era un veritable i autèntic representant de la raça... israelita.

Però, *Blank*, *Blanch*, *Blanc*...

□ □ □

Un català de la Ribera de l'Ebre va arribar al país amb la intenció de fer-se un passament i poder tornar-se'n a casa amb el fruit del seu treball honorat.

Al seu poble era rajoler. Si hagués volgut, doncs, li hauria estat molt fàcil trobar feina del seu mester. Però ell havia

travessat la mar per a més alts designis.

En societat amb un país, qui tenia uns diners per fer treballar, van muntar una fabriqueta de mosaic, que, a còpia de propaganda, va arribar a ésser fabricaessa.

Vol dir, doncs, que l'home, pel cantó econòmic, en poc temps va fer progressos força remarcables, tant que, després de dos anys, ja havia deixat de banda el treball manual per dedicar-se de ple a la direcció tècnica del seu establiment.

Va succeir que, un dia, jo vaig haver de visitar-lo per un assumpte que ara no ve al cas de contar. Va rebre'm amb tota la bona voluntat del món. Unicament vaig trobar-lo una mica canviat, puix s'havia tornat potser massa embafat d'ambient. Die això perquè, posat a fer, va arribar a la castellanització del seu cognom.

Es deia *Callarissa*, que no pot ésser més català. Ell, però, no va pensar-s'hi gaire per a transformar-lo en *Callariza*.

Això, segons vaig arribar a escatir, li semblava la cosa més natural...

□ □ □

El cognom *Castells* és català fins al moll de l'òs. Ho és tant que, aquí a l'Argentina, per aquesta causa ha hagut de passar pel sedàs de la depuració.

Ara com ara no estaria gens bé que jo fes una dissecció dels tràngols a què han sotmès dit cognom els qui elposseixen i no saben o no volen donar-li allò que li pertoca.

La pronúncia de la *elle*, aquí a l'Argentina és un xic difícil. Hi ha qui la confon amb la *i* grega. D'ací pervé la confusió freqüent entre els verbs castellans *haber* i *hallar* en alguns de llurs temps de conjugació. Però que, sols es necessita, per a no caure en error, estar segur de la valor que representa en l'estructura dels mots de què forma part.

El cognom *Castells*, ací a l'Argentina ha pres dues variacions que, fins a cert punt, no deixen de tenir la seva engruna de curiositat. *Castez* és la variació més coneguda, perquè hi ha personalitats eminentes que el porten. Existeix també la forma *Casteigts*, que no deixa d'ésser una complicació portada als lindars de l'arbitrarietat.

Ningú no serà capaç de negar que *Castez* i *Casteigts* han sortit del cognom català *Castells*.

□ □ □

I si seguíssim pel camí de voler trobar cognoms catalans estrafets per la gent d'aquests països americans, descendents de pares de la nostra nissaga, hauríem d'arribar a fer-ho a tall d'antologia, perquè de material no en mancaria pas. Més aviat ens veuríem obligats a ésser exigents, a fi de no encloure-hi sinó tots aquells exemples de cognoms que en fossin dignes.

JOAN

No fa gaire la benemèrita Editorial Catalana publicà un tom de poesies que és un esplèndid resum de l'obra lírica de Joan Arús, qui la començà l'any 1914 amb el llibre Cançons al vent. Després anà afegint Sonets, Noves cançons, El llibre de les donzelles, El cant dispers, La mare i l'infant i altres poemes, Llibre d'amor, Nous poemes i Benaurança. La bella selecció es titula El dolç repòs. Ben anomenat. El jove poeta pot sentir-se orgullós de l'abundant collita. Tota ella és penyora de la seva inspiració, sempre fàcil i amatent a una sensibilitat delicada, a una habilitat noble i a una sinceritat immutable. Immutable perquè en els deu anys de poetització Joan Arús ha passat naturalment per diversos

J O A N A R U S

ARUS

estats sentimentals, com ho proclama eloqüentment el recull; doncs bé: qui ho mira amb plena atenció, nota sense dificultat que el poeta roman fidel a les seves sensacions, tant quan fou adolescent, com en la seva plenitud ell mateix ho ha confessat: "La meua natura i la meua individualitat, veritables i humanes, parlen en les meves creacions, inspirades o no". Per part nostra diem que sí, que són positivament inspirades dins aquell to, tan català, de realitat, defugint problemes de pura literatura i novetats de imatgeria cerebral. La poesia de Joan Arús és la nostra vella poesia, expurgada de naturals imperfeccions, ben acostada al sentiment i a l'intel·ligència del nostre poble.

TOTA LA VIDA
SE ME'N VA EN CANÇONS

En el matí primaveral tot canta:
la font sonora i els ocells tranquils,
i la donzella qui de tot s'encanta
i es gauba tota dels seus quinze abrils:

—Sento una gran follia de cantar;
tota la vida se me'n va en cançons,
que aquesta és l'hora de gaudir i amà,
i l'ànima hi és, transparentada al fons.

Com l'aigua clara d'una font que canta,
dels meus llavis, tot temps, brolla el cantà,
I el cantar ve de dins: de l'abundantia,
fresca deu del meu cor alegre i sà.

Dels meus llavis, tot temps, brota el cantà;
mon cant és ple d'amor i d'alegria.
Com vol d'ocells en un etern volà,
volen les notes de la gorja mia.

Mon cant és ple d'amor i d'alegria;
tota la vida se me'n va en cançons.
Si l'aigua del meu cant s'estronca un dia...
és que hauran mort les meves il·lusions!

TAPÍS

L'avi i el nét caminen poc a poc
per dins del parc, sota el fullatge groc
que el sol travessa d'auries agulles.
L'avi tremola com les altes fulles
quan les sacseja, furiós, el vent.

—Son cor deu ésser com un munt de cendres.—
L'infant té els ulls espavilats i tendres.
—Son cor és llàntia que tot just s'encén.—
El pobre vell vacilla i es decanta
sobre el bastó, que amb la mà dreta aguan-
El dolç infant li estira l'altra mà, [ta.
desficiós de corre i de saltà.

No es diuen res; llurs boques són tancades;
—són tan lluny, l'un de l'altre!—Per l'in-
serva cada hora un ignorat encant; [fant,
l'avi recorda coses acabades.

L'un guaita el banc amic, que el sol ya ba-
l'altre segueix la cursa dels ocells, [nya;
i jo me'n vaig, tot meditant quin d'ells
és el qui a l'altre, dòcil, acompanya.

EL FRUIT SAGRAT

Quina donzella mostrarà el pit nu
al vent que passa i a l'esguard que llú?
El pit recòndit en la vestidura
com una fruita encara no madura?

Com una fruita dins l'espès fullam
que al vent d'autumne llançarà pel camp?
L'escot encara — bell començ de branca —
prò no la fruita que el fullatge tanea.

Perquè les pomes oferis al vent
sens cap temença ni cap torbament,
una paraula sols hi cal, preclara:
li cal només que l'anomenin Mare.

Oh, fruit sagrat! Distint de tots ets tu
que el risc allunyes quan devens madú;
i per lliurar-te, si calgués, d'ofensa,
un sol infant és ta millor defensa.

L'ULTIMA NIT DE L'ANY

A mitja nit, les dotze batallades
diuen, pausadament, al cor despert:
—Al fons misteriós de les anyades
una altra anyada es perd.

I sento el caure d'aquest any que fina
en la remor profunda del metall:
a cada batallada s'endevina
que l'any cau una mica més avall.

Tot és igual mentre la nit fa via:
l'arbre i el riu, l'estrella i el camí.
Sense saber-ho, qui coneixeria
que un any acaba de morir?

Però jo sento el pas del temps, de l'hora,
del jorn, de l'any, del segle i l'infinit
perquè he comprès aquesta véu que plora
de les dotze paraules de la nit.

Sota l'eternitat de l'estelada
jo sento ara, vagament, el bruit
del temps que passa com una riuada
i es perd en la tenebra i en el buit.

Vosaltres que dormiu en vostra jaça,
i els que sou ebris de les bacanals,
no sentiu passar l'any; però l'any passa;
sonen de nou els dotze tocs fatals.

EL FRUIT

Ara l'hivern s'allunya vacil·lant,
i amb ell l'enuig, la boira, la temença.
I diu la llum la clara prometença
del temps gentil que tot és flor i cant.

Ja els blats novells han clivellat la terra
i ara és verd d'esperança la sement;
violes blaves ornem el torrent
i es fon la neu al caire de la serra.

Així talment venia el nostre infant,
com un anunci gloriós de festa
com l'escorrim sonor de la congesta,
com la viola minsa i odorant.

¿Veus l'ametller, pels camps i per les hor-
[tes,
amb sa flor blanca i rosa al grat del temps?
Quina païra l'estremeix ensems
dels freds mortals i les ventades fortes!

Tal fou la nostra il·lusió d'ahir
voltada de neguits i de temença,
que el fat advers, oh esposa, hom no pot
[vence,
i abans de l'hora el fruit es pot neulir.

Mes ara, com la flor que s'esbadia
i mostra el fruit en plena nuditat,
damunt del nostre esguard meravellat
alces l'infant a la claror del dia.

PERDÓ US DEMAN, SENYOR...

Perdó us deman, Senyor, si una altra volta
la temptació s'ha ensenyorit de mí:
ella venia cap a mi resolta
i jo, Senyor, no n'he sabut fugí.

I jo hauria pecat una altra volta
—i he pecat, car pecar és consentí—
essent ma carn només una hora solta
i venint l'ocasió pel meu camí.

Perdó us deman, Senyor, de ma feblesa...
Enc que ma carn no hagi comès baixesa
mon pensament fou en baixesa més.

Perdó us deman, Senyor... Si no pecava
és que l'hora propícia no passava:
perdoneu-me el pecat que no he comès.

La gent, celebrant amb gatzara, a desgrat del fret, l'enterrament de la sardina en el conegut paratge dels tres pins a Montjuïc

L'ENTERRAMENT DE LA SARDINA

JA hem arribat, com cada any, a les diades del Carnestoltes! Qui més, qui menys, portat pel costum, va durant aquests dies als balls o a veure les *passades* i les *rues*, i fins i tot molts n'hi ha — sobretot a la nostra terra — que si no es poden disfressar els semblaria que ja no es Carnestoltes.

Abans, i pocs són ja els que avui dia ho recorden, les festes del Carnestoltes a la nostra terra eren d'un lluïment extraordinari i s'hi feia tabola i gatzara de bo de bo.

Però potser en ço que hi havia més originalitat era en l'enterrament de la sardina. Hom veia colles disfressades amb vestes carregades de cranis i de símbols macàbries amb atxes a les mans.

I cantant cançons humorístiques i de tant en tant algun de més trempat qui feia discursos neerològics carregats d'a-cudits grassos i d'altres de bona llei, que feien riure a pleret als qui els escolta-ven.

Hi ha qui diu que el Carnestoltes tal com se celebra avui dia ja no és tan divertit; potser tinguin raó els que això diuen; encara que amb això de les diversions, sempre i en tots temps han semblat més alegres i han deixat millor record aquelles dels co-

mençaments de la joventut. Però bromes apart, s'ha de reconèixer que, des del punt de vista popular, la gent abans es divertia més.

A Catalunya, un dels costums del Carnestoltes que s'ha conservat més, és l'enterrament de la sardina; però en la permanència d'aquest costum no hem de veure altra cosa que l'afició que els catalans sentim per la natura. Qualsevol cosa ens serveix d'escusa per poder anar a fóra, al camp o a la muntanya a fer un dinar, un berenar o un esmorzar.

A Barcelona, sobretot, potser perquè l'ambient de ciutat fa desitjar més l'anada als afores, la festa de l'enterrament de la sardina és on encara té més seguidors. Es un plaer d'aprofitar

aquell dia anant a algun dels pintorescos indrets que voltan la ciutat, per fer un *weflis* i acomiadar el Carnestoltes amb un bon arròs, fer xerriar les botes, trescar i córrer per la muntanya o pel plà i tornar al capvespre cap a casa amb les cares enceses per la mobilitat que durant el dia ham ha tingut. Heus ací el que és l'enterrament de la sardina a Barcelona.

Es com si hom volgués revenjar-se per endavant de les abstinències que la Quarisma imposa.

Alegoria de la diada magníficament interpretada pel dibuixant Apa

L'absis de la Seu des de la sortida del carrer de Paradís

Botiga d'un antiquari a la cantonada del carrer de la Freneria

L'ACROPOLI

EL *Mons Tabor*, el punt més alt de Barcelona, és ple de monuments, de relíquies i de records dels segles passats. Allí, en aquell petit espai, hi ha la nostra imponderable Seu, el Palau de la Generalitat i la Casa de la Ciutat, que mutilada i tot, es un museu veritable. En aquell espai hi havia també, en altre temps, el temple romànic de Sant Miquel, amb mosaics i altres restes romanes; la capella de Sant Jaume, amb el magnífic porxo gòtic; el Palau Major dels nostres reis, i varis casals de la vella aristocràcia. Tot va desaparèixer a l'embranchida de la creixença portentosa de Barcelona, quedant solament algun que altre detall que encara donen encaant a aquell tros de la nostra Ciutat rodejant de petits joiells els edificis màxims de l'antiga urbs.

La Seu està rodejada per una sèrie de carrers característics, estrets, misteriosos. El carrer del Paradís — potser millor Pedrís — que comença a la plaça de Sant Jaume, conserva cases senyoriales que ostenten finestres gòtiques, i patis i galeries curioses. En un d'aquests casals s'estatja el Centre Excursionista, que va tenir un origen tan modest l'any 1876 i avui s'ha extès per tot Catalunya, i

Porta de la Pietat de la Seu dels claustres

BARCELONINA

ha contribuït extraordinàriament a despertar l'esperit de conservació de les seves belleses arqueològiques i l'admiració de les belleses naturals. Ell, i en el pati de casa seva mateix, estoja, bellament conservades i desembarrassades de noses, tres columnes i part de l'arquitrav del temple d'Hèrcules. Ell també ha construït i va construïnt xallets de refugi per facilitar l'ascensió a les nostres més famoses i solitàries muntanyes.

Una mola de molí fent d'empedrat a la porta de la casa del Centre Excursionista, marxa el punt més alt de Barcelona.

A poca distància hi ha la casa moderna on un dels fundadors del teatre català va escriure la major part de les seves obres: En Joseph Me Arnau, que hi va viure moltíssims anys, compartint-hi l'estada amb Arenys de Mar i amb Oristà.

Ací una suau oloreta de dolços tradicionals calentons ens fa adonar, que ens trobem en els darreres, es dir, prop del taller d'una veritable institució barcelonina, com no n'hi ha pas cap a Bons Aires: el forn de Sant Jaume. A Bons Aires hi ha superbes confiteries i dolceries, però una cosa clàssica i popular com el forn de Sant Jaume, no hi és pas, ni pot ésser-hi.

Al final del carrer del Paradís hi ha la placeta que te al davant l'absis de la Seu i el mur del claustre, amb la porta de la Pietat, i a mà dreta l'imposant massa de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, un dels més importants del món.

En una de les cases que donen a aquesta placeta, sota el terrat, hi ha l'estatge que el dibuixant Riquer va ornar i amoblar esplèndidament per estudi, i que, mort aquell artista, ha trobat un ús molt apropiat en servir de dipòsit al superb Arxiu Fotogràfic d'en Mas, col·lecció immensa de fotografies de totes les bel·leses naturals i artístiques de Catalunya.

Un carreró en davallada condueix a la Plaça del Rei, i pel badall d'aquesta davallada hom veu aquell graciós campanaret de la Capella Reial de Santa Agata; fent angle amb aquest carreró, hom veu el característic carrer de la Frereria, rònce, estret i pintoresc, format per cases que en els baixos tenen establertes botigues i tallers tradicionals, i amb els pisos que presenten volades sobre el carrer.

Passat l'Arxiu de la Corona d'Aragó, hom té al davant la riquíssima portada de Sant Iu de la Seu, damunt la qual s'aixeca el massís campanar d'hores, i al davant de la qual, al fons de solitària placeta, unes pobres escales condueixen al Tinell major del vell Palau Reial, Tinell convertit ara en Església

Façana de Sant Iu de la Seu en dies de Setmana Santa

del convent de Santa Clara, i damunt de la qual hi ha l'imposant mirador del propi Palau. D'aquí fins a la baixada de la Canonja es tenen a mà esquerra els severos murs de la Seu amb els seus bells finestrals, i l'altra banda estava abans resseguida per seccions del Palau Reial i la Muralla Romana, tot el qual fou enderrocat per fer-se cases en el segle XIX, quan la Ciutat necessitava urgentment habitacions per la població creixent i no hi havia encara l'Eixample.

Ja som a la plaça de la Seu: peguem una mirada a la façana que la generació anterior va veure aixecar, pagada per en Giróna, contemplem l'aspecte que presenta el grup de l'Almoina amb el seu portal rodó, els seus finestrals i la seva porxada alta, i a baix de les escales de la plaça el carrer de la Corribia, notable pels seus cases vells, algun amb capelleta a la façana o altres emblemes, com l'escultura del lleó de Sant Marc en el Gremi de Sabaters. En una casa no gaire lluny va tenir-hi l'estudi el nostre gran pintor Viladomat.

L'altre costat de la plaça és ocupat per la esplèndida Casa de l'Ardiaca, que per un miracle va ésser salvada en expropiar-se en el segle XIX: el comprador, per comptes d'enderrocar-la i fer-ne cases de lloguer, la va restaurar convertint-la en

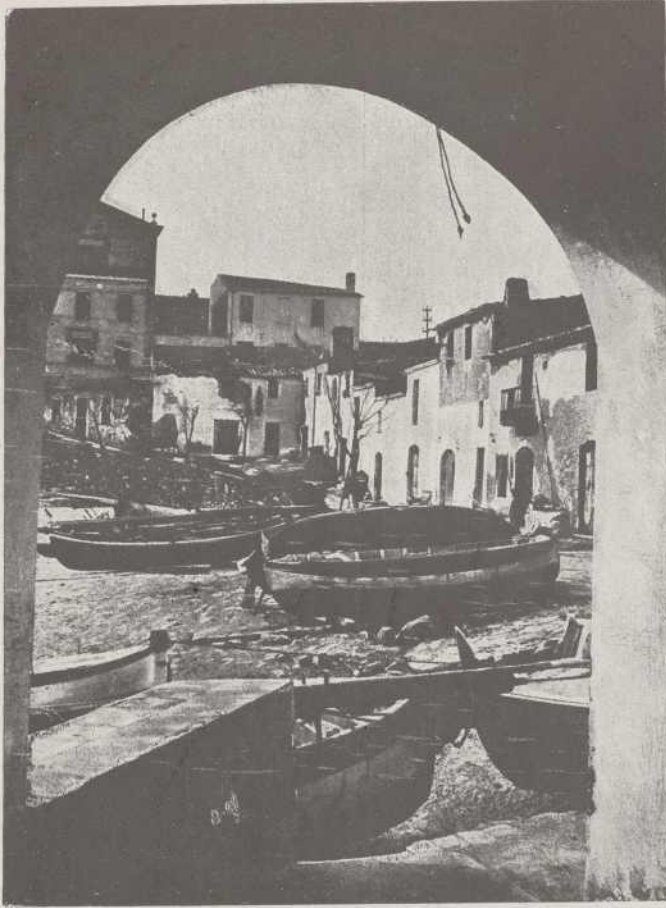
(Segueix a la pág. 28)

Carrer de la Pietat i porta de la Seu del mateix nom

La Plaça de la Seu, en un dia de fira de pessebres

Un bell recó del moll de pescadors a Calella de Palafrugell

LES MERAVELLES DE

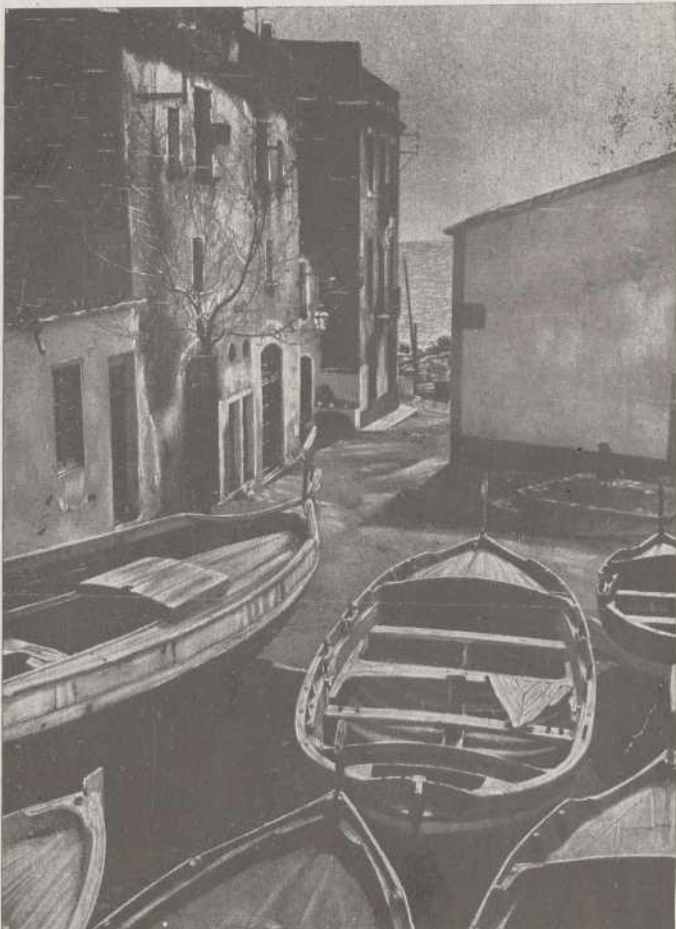
La pintoresca població de Cadaqués, tota arrecerada

QUANTES i quantes vegades no haurem sentit o llegit elogis de la nostra Costa Brava; nom genèric aquest que aplega en uns mots tota una variació de matisos i colors, d'idil·lic i de rústec, de quietisme i moviment dels elements que el componen! Els nostres millors poetes i prosistes han cantat les excel·lències de la nostra Costa Brava. Però no les han cantades totes encara. Hi ha abastament tema per omplir pàgines i pàgines de literatura; perquè no us ereguen que sigui fàcil sintetitzar en una sola impressió les innombrables formes que tot al llarg del litoral Nord de Catalunya pren la costa. Les platges, penyassegats, esculls i cales, s'escalonen, i tot això alternat encara amb poblacions de la més variada construcció que del mar i amb el mar es pot dir que viuen.

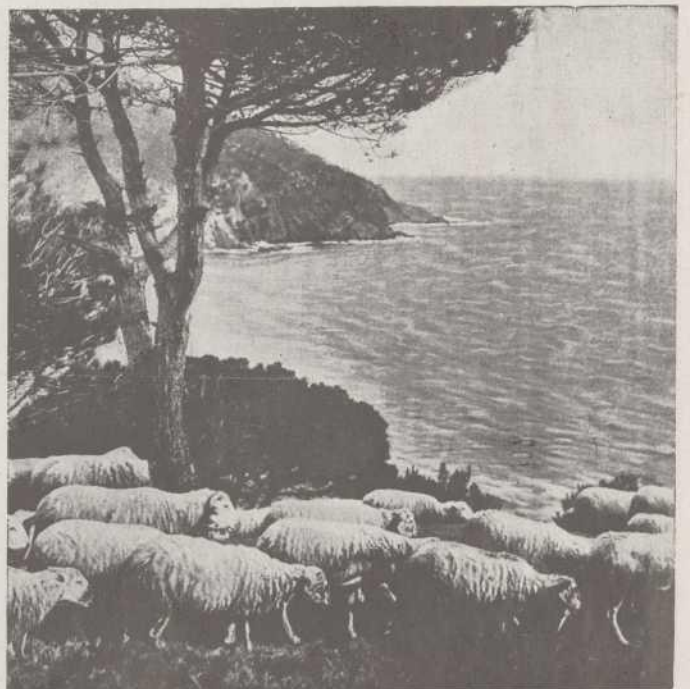
Els catalans sembla que no ens hàgim adonat encara de la font de riquesa que per concepte de turisme podrien proporcionar a Catalunya les innombrables bel·leses de la nostra Costa Brava.

Altres països amb molt menys de condicions naturals no oblidem pas els ingressos que els poden pervenir per aquest concepte, i per aquest motiu, govern, entitats i particulars s'afanyen a fer-ne la propaganda.

A Catalunya, tot just si ara es comença a desvetllar l'afició a conèixer més bé aquell bocí de la terra, i per això, d'uns

Un carrer amb vistes a la mar a Calella de Palafrugell

Paisatge idil·lic prop del cap de Sant Sebastià (Palafrugell)

LA COSTA BRAVA

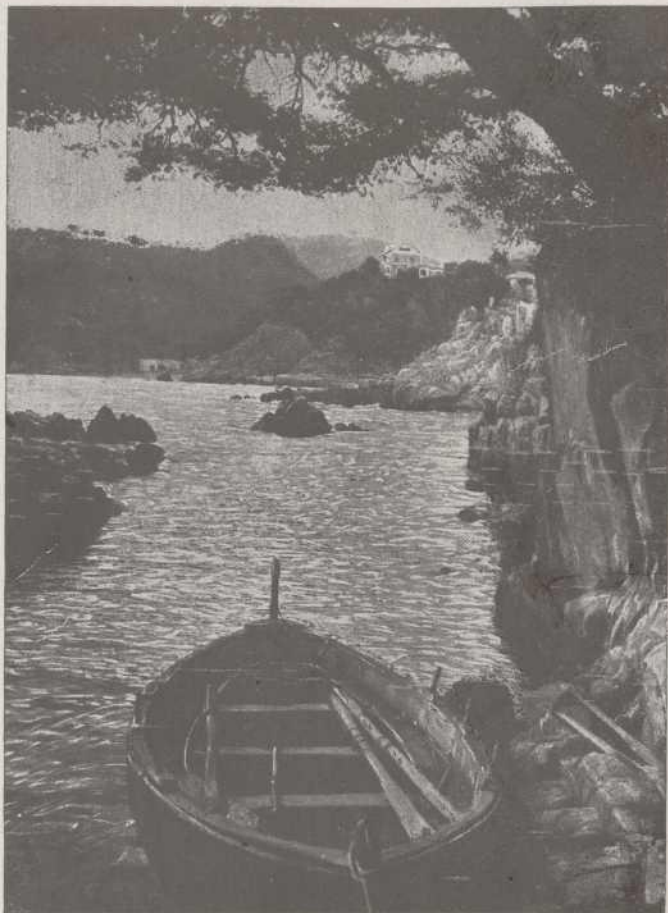
D'una blancor que ressalta al bat del sol, la vila de Blanes posseeix una platja molt pintoresca.

anys ençà, entitats barcelonines organitzen viatges marítims de turisme que dia a dia es van fent més populars. I és que per poder copsar tot l'encís de la costa brava cal veure-la del mar estant, de Blanes fins més amunt del cap de Creus.

Els ulls no es causen de resseguir les diferents formes de la costa que el mar ha contribuït a bastir en el transeurs del segle; aquelles platges minúscules amagades entremig de penya-segats i roques de totes mides i formes; aquelles casetes dels pescadors que semblen gavines ajaçades a la platja. És difícil als que estem tan lluny de la nostra terra poder recordar les mil i mil formes belles i artístiques que té aquest tros de costa catalana.

Però l'esperit se'n vola i a desgrat de la distància, amb l'imaginació anem resseguint tots aquells paratges, per nosaltres tan bells i tan volguts, on cada platja i cada cala, cada illot i cada penya-segat ens recorden aquells dies lluminosos de la nostra joventut en que, afanyosos de conèixer la nostra terra, com si un pressentiment ens digués que l'havíem de deixar, admiràvem aquell bé de Déu de vistes esplèndides que la naturalesa posseeix allí abundantment.

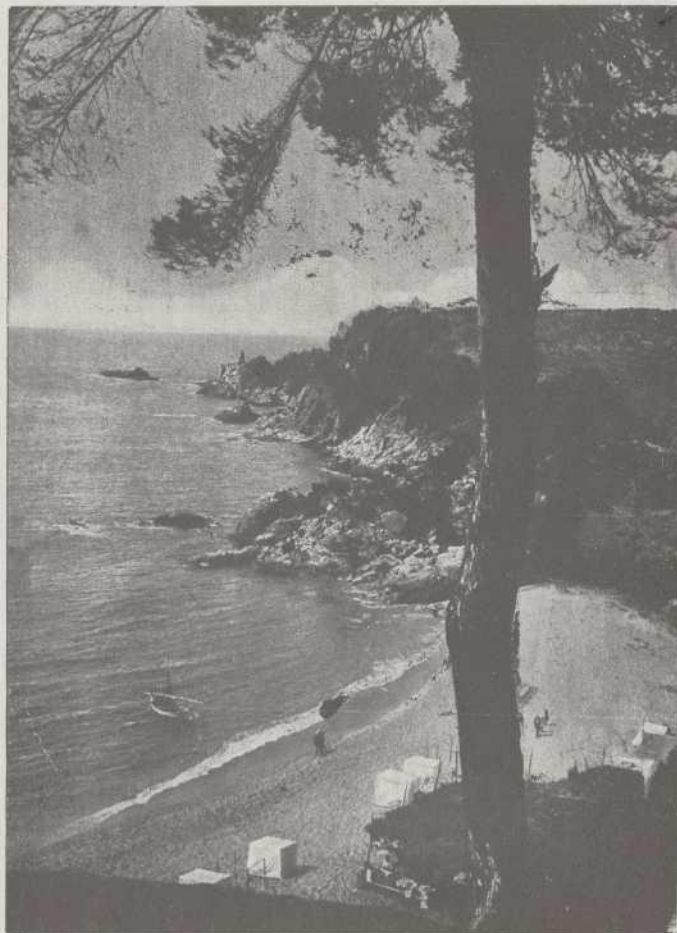
Vegeu-ne una petita mostra en les fotografies que acompanyen la pàgina.

Aquest recó d'aigües quietes no és altre que el de la cala de Fornells

La població de l'Estartit arrodossada en les estribacions del Montgrí, i vista de les illes Medes estant.

La platja de Santa Cristina, entre Blanes i Lloret de Mar

Ricard
Canals.

(Caricatura
de Sancha)

RICARD CANALS

EL NOSTRE RETRATISTA

Heu's aquí un pintor que ha romàs fidel a la creència estètica que anima les seves primeres obres, que no ha fet rectificació total sobre'ls seus començaments. Heu's aquí un pintor que incorporat a l'estètica de l'impressionisme, s'esforça encara en fer-ne cosa viva.

En la seva obra però, la tendència i la tècnica no li són un motllo ni una recepta per reproduir indefinidament una mateixa troballa. Heu's aquí un pintor que

"Flor",
vella sinfonia de
Juventut.

Plafò decoratiu

no reposa en arribar a la fresca de l'ombra en el canvi, que no s'atura en una solució del problema de la llum i del color, sinó que en cerca noves formes per assolir altres solucions no sabudes. És un pintor que rebutja la tranquil·la actitud del qui ha trobat un bell tema i esmerça tot el seu temps en cercar-ne les variacions fàcils que, si es vol, no acaben mai. És així com en la sèrie de les seves teles hi és clarament visible el canvi que el pintor s'ha anat imposant, inconscientment o per clar determini; canvi no pas en el concepte profund de les formes i les colors sinó en les possibilitats de bellesa que neixen de cada nova relació a establir entre una forma determinada i cada una de les colors a través de la llum. La color dominant anava canviant, com també sofria una transformació lenta l'ardentor inicial, la pastositat massa densa. Aquella primera pintura que semblava xopa d'humanitat i una mica erua per dins, la veiem afinar-se amb els anys, fer-se transparent poc a poc, guanyar un a un els primers, segons i tercers termes del matís. Les

LA CASA CARRER DE

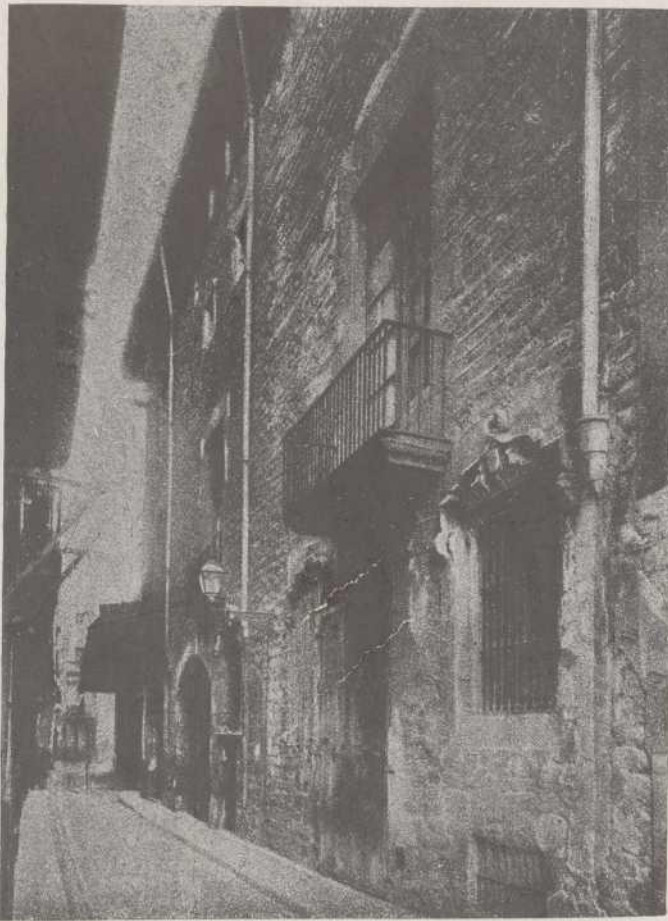
Es pobles, fins els d'esperit més modern, estimen cada dia més els records de la llur història, cercant curiosament de conservar i ensenyar tot el plàstic que pugui demostrar llur noblesa i tradició. I fins els pobles sense tradició històrica com és ara el Nord-americà, compren a pes d'or castells, convents, claustres antics i antiguitats de totes menes per donar-se la sensació de la seva prosòpia europea.

La nostra Catalunya conserva benauradament una gran riquesa arqueològica, que representa les fites de la seva història, però desgraciadament i per motius de lucre, s'han enderrocat i mutilat veritables belleses arquitectòniques en quantitat molt major del que ningú no s'imagina.

El renaixement de la nostra cultura, que lògicament porta en sí una més sensible percepció de la bellesa, produeix ja el miracle que sigui popular el sentit de defensa de les nostres relíquies arqueològiques i que en la premsa i per tot arreu es discuteixi noblement la millor manera de salvar-les i exhibir-les en l'ambient típic que contribueixi a dignificar-les.

Precisament podem assenyalar com especial exemple del que diem, l'assumpte de la casa dita per antonomàsia del carrer de Mercaders, que ha apassionat a les persones sensibles de la nostra terra. En perillar l'existència d'una casa-palau tan interessant i conservada amb bastant integritat, es va promoure una acció de defensa ben accentuada.

L'Associació d'Arquitectes de Catalunya,

La casa gòtica del carrer de Mercaders, avui propietat de l'Ajuntament de Barcelona.

considerant desgraciadament impossible de conservar-la en la seva actual ubicació, va proposar de traslladar-la íntegrament en un solar annex a la casa de l'Ardiaca. Amb això se seguia l'exemple donat en casos semblants a París i a Brusselles, i a Barcelona mateix amb l'església de Junyeres, que avui és, després de curós trasllat, la paròquia de la Concepció.

Posteriorment es va acordar i a això s'està procedint actualment, el seu trasllat a la plaça del Rei, i és sumament interessant de veure amb quina cura es desmunta l'edifici i es numeren les seves pedres, per a la seva reedificació definitiva.

xí com el escuts nobiliaris esculpits sobre les seves portes i finestres, ho diuen clarament.

En l'entresol a la dreta hi havia l'estudi, on el senyor rebia els seus masovers i atenia els seus negocis. A l'esquerra de l'entresol hi havia les dependències de servents i porteria. Les peces del fons del pati servien de cotxera, corrals i estables.

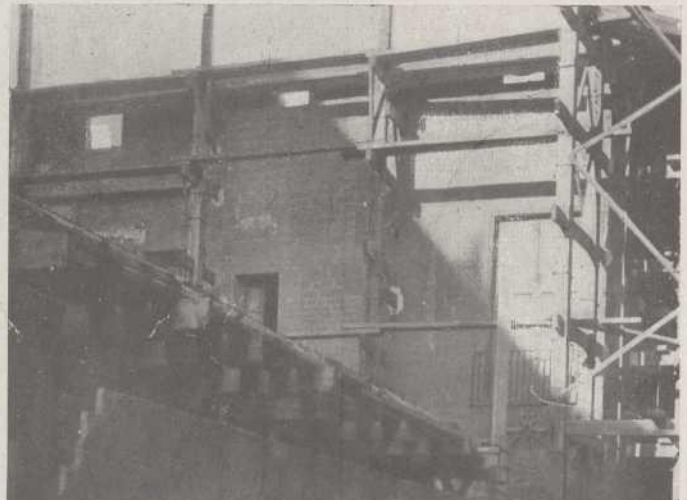
El pis principal, destinat a habitacions familiars i sales de recepció, tenien entei-xinats de fusta policromada.

Els escuts pertanyen successivament a les famílies Abella, Bastida i Potau.

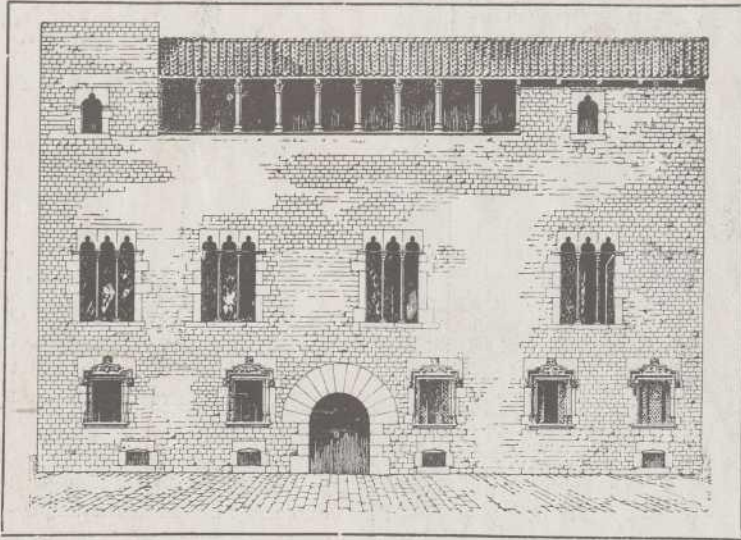
A més a més de la façana principal, l'e-

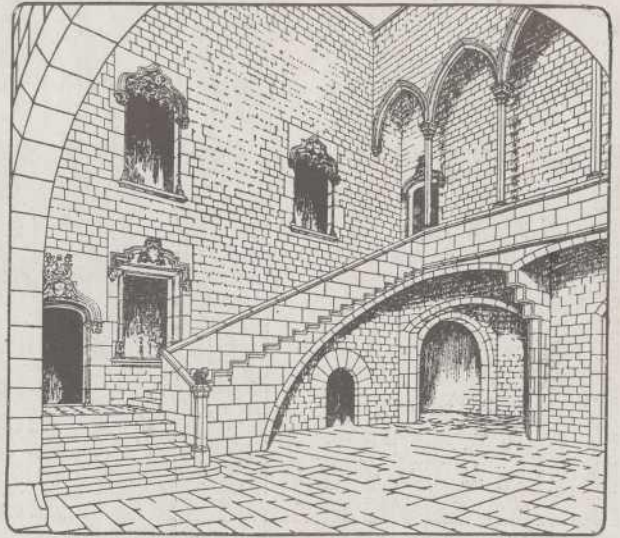
Aspecte del pati de la mateixa casa que serà restaurat tal com era avans.

Aspecte dels treballs que es realitzen per desmuntar la casa i poder-la reedificar a la Plaça del Rei. (Fot. Nicolau).

Reconstrucció de la façana gòtica.

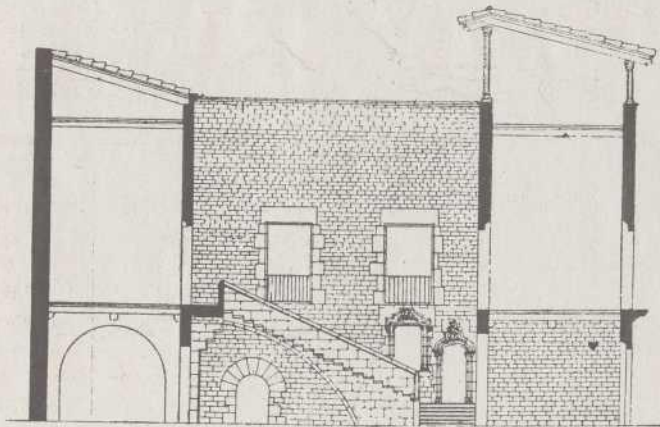
Reconstrucció del pati de la mateixa casa.

edifici en té una altra en un carrer obert a l'esquerra. Això va permetre construir per aquell cantó una doble sèrie de sales.

El pis principal és d'una amplitud notable, gràcies, en part, a la doble sèrie de sales esmentada.

Per l'ampla escala del pati es pujava al pis principal. La volta que sosté els graons, és tota de pedra picada, així com la galeria volada, a la qual es lliura aquella. La barana és també de pedra.

Les portes i finestres dels baixos del pati ofereixen bells exemples d'escultura decorativa. El portal d'entrada, avui d'arc rebaixat, era en altre temps, sens dubte, de punt rodó. Les antigues finestres del primer pis foren substituïdes,

en el segle XVIII per balcons, que corresponen, ben segur, a les anteriors obertures.

L'acabament de la casa, amb el terrat cobert de les cases barcelonines, pren magnífiques proporcions a Palma de Mallorca, en els segles XVII y XVIII, y caldria, avui, rehabilitar-la, puix sols cercant aquests detalls típics podrem formar el nostre art arquitectònic propi.

Clo: aquesta nota indicant la gran satisfacció produïda pel fet que la societat anònima Immobiliària Catalana, propietària de l'edifici, n'ha fet donació a la ciutat de Barcelona sense cap retribució. És molt bonic poder fer conèixer actes d'altruisme tan

Ramon CANALS.

El pati, que tantes transformacions ha tingut de sofrir en el transcurs del temps,

vist des de dalt de l'escala pel dibuixant Lluís Macaya, en la seva anada a Barcelona.

CRONIQUEES BARCELONINES

PER LA NOSTRA CORRESPONSAL A BARCELONA MARIA DEL CARME NICOLAU

El moment d'organitzar-se la comitiva en els Tres Toms d'enguany (Foto Nicolau).

Un aspecte de les regates d'outboards organitzades pel "Club Nàutic" de Barcelona. (Foto Nicolau).

EL CENTENARI DE BOLIVAR

ELS jardins del Palau d'Indústries Químiques del Parc de Montjuïc ha estat col·locat el bust de Bolívar, obra en bronze de l'artista Vicents Atnon, acte que es celebrà amb motiu del primer centenari de la mort de l'alliberador de la meitat dels immenses territoris de Sudamèrica espanyola.

Hi assistiren les autoritats i les representacions de les repúbliques americanes.

El comte de Güell dirigí la paraula als reunits al peu del monument, enaltint la memòria de l'heroi i fent vots per la prosperitat dels pobles allí representats.

LES GANGUES DE LA DICTADURA

El conegut escultor Josep Llimona, que per encàrrec dels senyors de la dictadura que en aquella època governaven en la Diputació, executà el baixos relleus del monument als màrtirs de l'Independència, alçat en el carrer del Bisbe, en el solar que ocupava la casa de la popular "Clínica de Bebés", ha presentat una instància a l'actual Diputació demanant 75.000 pessetes com import de la seva feina. Segons diuen, la Diputació es proposa denegar l'esmentada sol·licitud, no volent reconèixer el contracte celebrat entre aquest escultor i la passada Diputació.

Sembla que tot això portarà serioses qüestions.

MIQUEL ROJAS - RAFAEL DIAZ

Al mateix dia, amb poques hores de diferència, Barcelona ha experimentat la pèrdua de dos grans ar-

tistes: Miquel Rojas, el notable primer actor melodramàtic, i Rafael Díaz, el celebrat actor còmic de zarzuela.

En Rojas tenia prop de setanta anys, i ha mort a conseqüència d'una malaltia a l'estómac.

La darrera representació que donà fou en el Casino de Sans, amb "Don Alvaro o la fuerza del sino", obra que ja no pogué acabar, veient-se obligada l'empresa a suspendre la funció. Descansi en pau el vete-

rà actor que en un temps també dontribuí a les glòries de la nostra escena.

En Rafael Díaz tenia 48 anys i era fill de Màlaga. Feia vint anys que residia a Barcelona, on tenia innombrables admiradors. Actualment treballava en el teatre Victòria. Es trobà sobtadament indisposat, éssent acompanyat a casa pels seus companys. La seva malaltia ha durat vuit dies. Deu hagi acollit en el sí de la seva glòria l'ànima d'aquest actor, que mal grat ésser andalús, ha sabut inspirar un sincer sentiment de dolor en el cor del nostre poble, que comprenia la vàlua del seu art inimitable.

JOCES FLORALS A "EL ARTESANO" DE GRACIA

A la popular societat "El Artesano", de Gràcia, es celebraren uns lluidíssims Jocs Florals, en els quals resultà guanyador de la Flor Natural el jove poeta Salvador Perarnau, que nomenà Reina de la Festa a la gentil senyoreta Carme Viladot. El mateix poeta obtingué l'Englantina d'Argent amb una valenta composició patriòtica.

Foren també llorejats amb altres premis els poetes i escriptors J. Puig Pujades, Josep Pous, Josep M. Balasc, M.ª del Carme Nicolau, Lluís Tintorer Mercader, etc., etc.

Actuà de president en Ribera i Rovira, exquisit traductor al català de les obres d'en Juli Dantas.

REGATES D'AUTOBOARDS

Organitzades pel Club Nàutic es celebraren unes regates d'autoboards al nostre port, que es vegeren molt concorregudes pels aficionats a aquest deport. Resultaren

La Reina dels Jocs Florals de Gràcia, Srta. Carme Viladot. A la seva esquerra el poeta guanyador de la Flor Natural. (Foto Nicolau)

Magnífica propietat dita "Can Puig", situada entre mig dels pins de la Rabassada, on serà instal·lada una escola internat d'infants malalts que la Dictadura clausurà. (Foto Nicolau).

Edifici on es trobaven instal·lades les oficines de la passada Exposició; hom demana que sigui cedit per a un Grup Escolar. (Foto Nicolau).

vencedors en la sèrie Turisme, Copa Torrens-Parellada: 1er. "Doña María", tripulat per la senyoreta Maruja Cantarell, en 17'25"; 2on. "Terramar", tripulat per la senyoreta Carme Salgado, en 18'56"; i 3er. "Taimista", tripulat per la senyoreta Maria Giró.

EN JOSEP PUIG I ESTEVE HA MORT

Tots els diaris barcelonins han encapsalades les cròniques que parlen de la mort d'aquest gran patriota amb els mots: "El gran català".

Pels que coneixiem l'obra d'en Puig i Esteve a Catalunya, no calia semblant elogi. Tothom l'havia conegut coratjós i ardit, fets els ulls i el cor en l'ideal somniat, durant el temps que actuà de president del Centre de Dependents de la nostra ciutat. Darrerament actuava com a conseller de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Sofrí persecució i fou empresonat acusat de separatisme. Durant la guerra formà part del Comitè de Germanor dels Voluntaris Catalans. Era president honorari del Casal Federal del Guinardó.

Descansi en pau aquest patriota exemplar, que en vida es digné Puig i Esteve!

Bust de Bolívar, col·locat al Peu de Montjuic de Barcelona, en commemoració del centenari de la seva mort. (Foto Nicolau).

PALESTRA

Al Palau de la Música Catalana tingué lloc la celebració de l'acte inaugural de Palestra, novella organització de les joventuts de Catalunya. Ocuparen la presidència el president efectiu de l'esmentada entitat, Pompeu Fabra, i els presidents honoraris, Lluís Nicolau d'Olwer, doctor Jaume Aiguader i Anton Rovira i Virgili.

Totes les delegacions d'arreu de Catalunya hi enviaren representants.

Inicià els parlaments en Pompeu Fabra amb un magnífic discurs: una definició completa dels fins de Palestra. El senyor Raimond d'Abadal, que es trobava absent a Madrid, trameté una entusiasta lletra d'adhesió a l'acte, la qual fou llegida pel senyor Rada i Ventura. Pronunciaren discursos: Lluís Nicolau d'Olwer, el doctor Aiguader i Rovira i Virgili.

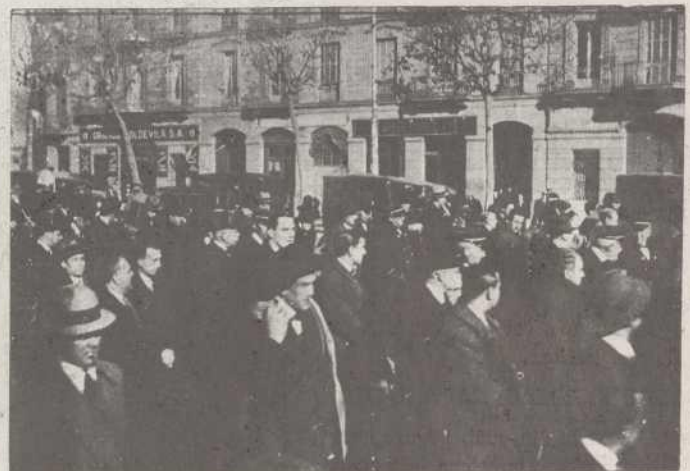
Es reberen innombrables adhesions de totes les entitats excursionistes de Catalunya.

Només hi mancava l'adhesió de les col·lectivitats catalanes d'Amèrica, però hom deia que actualment es treballa per organitzar-hi delegacions de Palestra, les quals procurarien aplegar a la joventut catalana dispersa per aquelles terres.

M.^a del Carme NICOLAU.

Part de la comitiva que acompanyà les despulles del que fou President del Centre de Dependents, Sr. Josep Puig i Esteve. (Foto Nicolau).

Enterrament de l'ex-diputat republicà Emili Junoy. (Foto Nicolau).

CENTRE CATALÀ

EXPOSICIO DE CARTELLS I PROGRAMES DE FESTES MAJORS

El nostre bon amic Josep Ramoneda, fa poc tornat de Catalunya, on va sojornar una llarga temporada, ha tingut la bona pensada de recollir una col·lecció de cartells i programes de les festes majors de les viles i pobles de la nostra terra, i, cooperit altruista, en un bell gest, ha tingut la gentilesa d'organitzar-ne una exposició en el Centre Català per tal que en poguessin gaudir els socis de la casa i tots els catalans de Buenos Aires.

Vista en conjunt aquesta interessant col·lecció de cartells dona una idea clara del Folk-lore i de la cultura de tota la terra catalana, puix és una virolada i evocadora demostració de la plenitud de vida i de joï de les nostres festes majors, presentada en alguns d'ells amb notable gust artístic i tipogràfic, com és ara en els cartells de Manresa, Terrassa, Sebadell, Vic, etc. Contemplant-los ací, de tan lluny, hom experimenta un gran plaer, al qual contribueix poderosament de constatar amb ells com la nostra llengua estimada, que fa tants anys vivia mensepada i arreconada, ha assolit la plena sobirania popular de Catalunya. Uns quants anys endarrera, si s'hagués volgut fer una cosa així, ningú no hauria dubtat que s'havia d'emprar la llengua oficial; avui, al contrari, tots, absolutament tots, són redactats en català.

Quants i quants dels que han contemplat aquella trentena de cartells exposats, no hauran experimentat, com el cronista, una esgarriada d'emoció i els haurà tornat a altres temps, a l'edat feliç de la xicalla, en que, lliure la pensa de cabòries, s'espera amb dalit els dies de la Festa Major amb tot el seguiri de festeigs populars, gegants i nans, dances i balls, l'espigueta de les gralles que acompanyen els castellers, etc., i tota la gamma pintoresca i colorida amb que el nostre poble sap adornar llurs festivitats.

I també els hauran retrogradat als no menys bells temps del fadrinatge, amb els sarraus a l'envelat, les serenates a Cà la Vila, els balls de les societats, les subhastes de les toies de flors, les tornabodes i altres esbarjos on el jovent té ocasió de cantar la vella cançó, eternament nova, de l'Amor...

Però la col·lecció de programes de les festes majors que acompanya als cartells, això

Detall de l'exposició de cartells de Festa Major exposats en una de les sales del Centre Català

si que és cosa vertaderament notable.

Malgrat d'ésser cosa sabuda que a Barcelona les arts gràfiques sempre han gaudit un sòlid prestigi — cal només recordar els esplèndids treballs de L'Acadèmica, L'Elzeviriana, Thomas, L'Aveng, Fidel Giró, etc., d'anys endarrera—i la seva influència irradiava a tota Catalunya, no podem negar l'agradable impressió que en conjunt ens han produït la quarentena de programes que integren aquesta exposició, tots els quals, menys tres, també estan escrits en català.

I aquesta impressió agradable puja de tò en comprovar que la majoria d'aquests programes són fets a les viles i pobles de Catalunya, alguns dels quals, no fa molt, com aquell qui diu, ni somniaven tenir impreses, ço que palesa abastament que avui per obtenir bons treballs tipogràfics ja no cal fer-los a Barcelona, sino que fins en les poblacions rurals de la nostra terra es treballa quasi tant bé como pugui fer-se a ciutat cap i casal de Catalunya.

Ultra la acurada presentació, alguns d'aquests programes es fan també interessants per una sèrie de dades i estudis folk-lòrics i històrics, econòmics i comarcals que els converteixen en una vertadera guia espiritual i pràctica de la contrada.

D'aquesta col·lecció de programes, per la seva ben acabada confecció ens han cridat fortament l'atenció els obrats en els tallers gràfics de les següents cases:

Ribes, de Palafrugell; Aubert, d'Olot; Internacional, de Port-Bou; Gràfics Joseph, de Granollers; Ramon, del Vendrell; Mas, d'Igualada; Pijoan, de Cardona; Arts Gràfiques, de la Seu d'Urgell; Joventut, de Lleida; Llorens, de Palamós; Bassols, de Vic; Arts Gràfiques, de Figueres; Llinàs, de Llagostera; Joan Morral, de Terrassa; Montaner, de Sebadell; Bilbeny, de Sant

Celoni, Tipogràfica Manlleuense, de Manlleu; Viladot, de Sallent (aquests tres darrers són superiors, amb els colors tan ben combinats que constitueixen un encant per la vista); tallers gràfics de Santa Coloma de Farnès y Borges Blanques.

Si afegim que malgrat aquesta llarga llista, hi manquen encara els programes de les festes de moltes poblacions importants de Catalunya (que no pogueren arribar a mans del senyors Ramoneda per haver-se esgotats les edicions), com Vilanova, Vilafranca, Reus, Tarragona, Sitges, Tortosa, Girona, etc., on els obradors gràfics presenten ben acurats treballs, se'n despren que avui les arts gràfiques a la terra catalana estan en un alt grau de perfeccionament.

Això sense oblidar, perquè s'ho mereixen, la editorial L'Arc de Barà, de Valls; les obres impreses a Sant Sadurní d'Anoia, i les esplèndides edicions dels tallers de l'Octavi Viader, de Sant Feliu de Guíxols, que honorarien a qualsevol poble que les estatgés.

Vagi, doncs, a l'amic Ramoneda la nostra coral enhorabona per la seva bella pensada, que ha tingut la virtut de fer-nos gaudir moments d'emoció artística i patriòtica. — B. C.

□ □ □

DECORACIO ARTISTICA. — Seguint la seva tradició de celebrar amb fastuositat i gust les festes de Carnestoltes, el Centre Català acaba de donar una nota verament artística que ha fet ressaltar la seva sala de ball com una de les més bellament ornamentades de Buenos Aires.

El conjunt de la sala i de l'escenari oferien, a les hores d'esbarjo característiques de les diades esmentades l'aspecte d'una gran fantasia hindú, riquíssima de dissenys i de tonalitats, a on els motius més variats i els colors més divergents s'harmonitzen plenament, fins serenament, en l'efecte total, efecte que era, sobretot, de riquesa, fastuositat i de fantasmagòrica inventiva.

Foren els autors de la decoració, tan lloada per tots els que la contemplaren, els eminents pintors Lancelotti i Mugnai, de Villa Ballester, prou famosos a l'Argentina en aquesta mena de treballs. Aquesta vegada els esmentats artistes han sobreexel·lit, però, tot quan, en matèria de decoració de sales, havien ofert fins ara en el Centre Català. No solament la concepció de l'esmentada obra és plena de beutat i de modernisme sinó que la realització de la mateixa—que suposa una feina gegantina—ha reeixit de faiso brillant en tots els detalls. En aquest aspecte els senyors Lancelotti i Mugnai van tenir un expertíssim i eficaç col·laborador en el senyor Josep Vall, cap de maquinaria de l'escenari del Centre, el qual, com és costum en ell, va posar a la tasca tota la seva intel·ligència, zel i bon gust.

Vistosa decoració de la sala del Centre Català, amb motiu del Carnestoltes

EL CASAL CATALA DE PERPINYA

Per mitjà del periòdic rossellonès *L'Èveïl Catalan*, ens assabentem que el dia 11 de novembre passat, a Perpinyà, una delegació formada per una cinquantena de membres pertanyents al Casal Català de l'esmentada ciutat, anà a dipositar garbes de flors al peu del monument dedicat als catalans morts en la gran guerra en defensa de França.

El vicepresident de la "Colla del Rosselló", M. Carles Grandó, gran amic de Catalunya, pronuncià un bellíssim discurs que reproduïm a continuació:

El Vice-president de la "Colla del Rosselló", gran amic de Catalunya, el poeta rossellonès, Carles Grandó.

Complint avui un gest pietós, el Casal Català ha volgut retre homenatge als nostres morts de la guerra. Ha volgut celebrar, amb la mateixa germanor, els fills de Rosselló caiguts dins la lluita i els voluntaris de Catalunya, soldats de l'ideal.

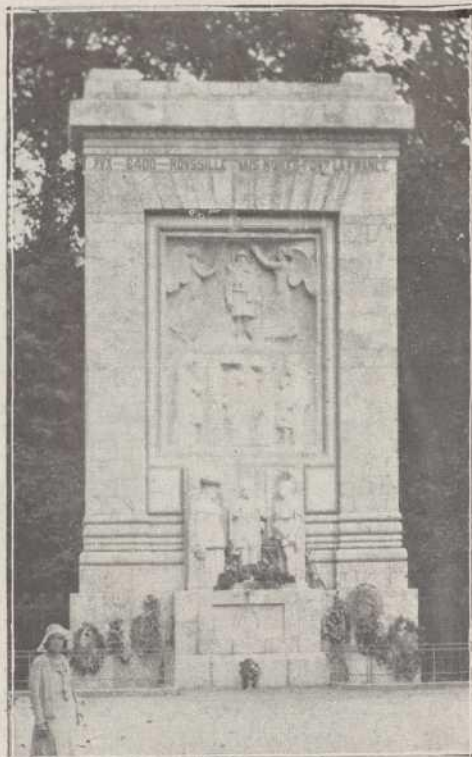
Germans de raça, germans de llengua, germans dins la mort: us saludem amb emoció en aquesta tarda gloriosa de novembre. En record vostre, els plàtans ploren fulles d'or. Aquesta darrera nit, al més fort de la ventada, el brancom encara ferm s'és acatat davant vostra memòria i us en ha fet, en digne ofrena, un esplendorós relleu. Com l'arbre, els qui restem, al vent de sovenir, inclinem-nos, soludem les fulles caigudes. Després, redregats de nou, enfortits pel vostre exemple, oh, morts nostres! seguirem l'obra ideal que havíeu somniada: l'obra de pau i de llibertat que va dictar vostre sacrifici.

Vosaltres podíeu viure tranquils, al redó celestí del vinyer pairal, o a l'ombriu regalat de l'horta. I vàreu desfer, a vostres rabassudes i morenes espatlles, el dolç laç d'amor que s'hi lligava. Us vàreu arrancar a les abraçades de l'esposa, al bes de la promesa, a la carícia dels petits, a la llàgrima dels vells, a la gràcia movedissa de l'horitzó marí, a la puresa immaculada dels cims, a l'airós batec de la sardana, palpitió viva de la Pàtria... I vàreu partir entusiastes, generosos, per l'amor dels homes, en nom de la civilització alliberadora.

Oh voluntaris catalans, fills de la mateixa mare-terra! Mon cor rebot amb orgull, dins mon pit català, a l'evocació de les vostres gestes.

Serà en va que vàreu morir? Calca fusa-da mal encesa, Mediterrà enllà, l'indiferència, l'ingratitude passatgera d'alguns amics d'ahir, ho deixarien sospitar. Mes no serà; ne serví ferma l'esperança.

Us hem dut avui aquestes flors, al peu d'aqueix monument que us han alçat.

Perpinyà. — Monument dedicat als catalans morts en la gran guerra, en memoria dels quals el dia 11 de Novembre passat fou celebrat un homenatge. (Fot. Nicolau).

En nom del Casal, M. Miquel Robert ha prodirat sentides frases d'elogi a la memòria dels voluntaris catalans, heroicament caiguts en defensa de la Llibertat i la Justícia.

M. del C. N.

CERVECERIA . MUNICH . RESTAURANT

LAS MAS INDICADAS PARA LA ESTACION

Pabellón de la sucursal BALNEARIO MUNICIPAL

SUCURSALES:

ONCE, Cangallo 2800. Plaza Once. Gran terraza-jardín. — PALERMO, Santa Fe 4419. Plaza Italia. En pleno aire libre. — AVENIDA, Avenida de Mayo 965. En riguroso estilo Bávaro. — BALNEARIO MUNICIPAL, Avenida Costanera, entre Belgrano y Moreno. Espléndidos jardines sobre el río del Plata.

Propietario RICARDO BANUS

JA no se'n diu sarau de disfresses: ara se'n diu ball de màscara.

Tot és hu, diran vostès.

No ho creguin.

Abans s'anava a sarau de disfresses, i tant per anar a Llotja (1) com per anar a la Patacada (2), tothom es disfressava, ballava i es-broncava.

Ara se sopa.

Tot l'any hi ha algú que voldria poder-se disfressar per dir-ne quatre de fresques al seu sogre, al seu cunyat, a algun veí, a algun regidor, etc.

Arriba el temps de poder-ho fer amb comoditat, i ningú té res a dir-se.

N'hi ha molts que corren atrafegats perquè no els manqui targeta; que dues hores abans de començar el ball ja estan empolainats, ricats de cap i oprimits de mans i peus; pategen d'impaciència com cavalls, perquè mai no acaba de passar els temps; es cremen les sangs perquè mentres tant se'ls desfà el llaç de la corbata; no sosseguen.

I, bé; ja és arribada l'hora.

Es un fàstic això d'haver d'ésser els primers, i deixen entrar gent.

Per últim, no poden contenir-se més, i avant.

Quina cosa! Els que van a balls públics quasi bé sempre hi troben més o menys concurrència de la que voldrien, i quasi bé tots, la segona vegada que hi van, diuen que l'altra vegada estava millor.

Eh, que extrany!

Doncs, tornant als balls d'ara, els que volen fer-hi el graciós fan fàstic, i els que són naturalment graciosos, per miracle troben una dita que faci riure.

Aquí hi ha un rotllo.

Passa una bolera petita i gruixuda, un xic espitregada i un tros bruta. Es ampla de cintura, no duu cotilla i sua.

La veuen venir i diuen:

—Noi, mira quina una! Calleu que ens divertirem.

—D'on surts, pilota?

—Qui t'ha enganyat?

—On vas amb aquest nas?

—Tu, on tanques?

Un se li posa al davant per a no deixar-la passar i li diu una indecència a l'orella.

La bolera li dona revolada, li diu *tadrón* poc més o menys, fa el seu camí, i tots els de la colla esclafen la rialla.

—Que li has dit? Que li has dit?—diuen al valent.

Ell respon, i l'un riu, i els altres, com que han anat al ball, riuen també.

SARAU

QUADRET DE L'ANY 1865

DIBUIX DE GIMENO MARTIN

Cal tenir en compte que aquesta colla es dels que s'han divertit més.

No els tornarà a succeir res; es miren totes les dònnes que van passant, esperant-ne una broma, tirant ulladetes a totes per incitar-les, però és en va.

Un d'ells fa un badall.

—Quina hora deu ésser?

—Dejorn. Jo ja voldria que fos més tard per anar a sopar.

—Jo també, perquè veig que aquí no hi ha la vida.

□ □ □

Assegudes en les butaques hi ha dues dònnes disfressades. Són primetes i parlen baix.

Un jove, amb el barret a l'orella i una gran tufa de cabells que de tant en tant ell aixeca, les mira d'un tros lluny.

—Si serà ella? Si no ho serà?

Passa una hora, passa una hora i mitja... L'home, tot passejant, passa ben arrimat per la parella, s'hi frega per que s'adonin d'ell, i tant fort ho fa que la més prima aixeca el cap.

—Jo ho sabré.

Elles s'estan sota d'un paleo. Si? Ell que el llogà i se n'hi entra sense fer brogit i escolta, a veure si la coneix per la veu.

Mentre sona la música, no pot sentir-la; però, així que para, posa l'orella i sent una veu esquerdada que diu:

—Jo hi poso ascalunyes i moixarnons, i cregui que és cosa d'aferussar-s'hi.

—Malviatge la vella!—diu l'home.

Ell que es pensava que era una pèrfida voluble, i es troba amb una dòna inhibida, pel tribunal dels anys, de tota infidelitat.

□ □ □

Una pastora tota plena de penjarelles retenyides s'acosta a un dels que encara van al ball per tenir una excusa per porta guants blancs una vegada l'any.

—Hola, Jaumet! Adéu, adéu!

La fila de la pastora no es gens aristocràtica. L'enguantat li fa mala cara i no més li diu:

—Adéu.

Ella coneix que el mortifica i s'atura.

—Que tal? Encara guanyes vint-i-cinc duros?

—Si, dona, sí. Qui ets?

Pero ella li respon, cridant:

—Soc una que l'any passat cada dia et veia quan te feies la truita de matinet per endur-te-la a l'escriptori. Escolta: que encara tens qui et renta de franc?

Ell està cremat, però fingeix una rialleta i respon:

—Si, encara, encara. Que coses saps!

—Oh si te les deia totes! Adéu, adéu, adéuuu!

L'home no es diverteix; rumia i diu:

—Si mol convé és la germana de la dispesera. Si ho sabia de cert demà em buscava dispesa nova.

Se li acosta un company.

—Es dir que tenim pastora, eh?

Ell fingeix que vol fingir i respon:

—No sé qui deu ésser i daria quatre duros per averiguar-ho. Noi, no es pot donat un pas que tot seguit no se sàpiga.

—Que t'ha dit coses fondes?

—Poc m'ha dit; però, hum... El que més em crema és que, si és cert el que em pressumo, és capaç de comprometre'm... Entens? Airò va de tu a mi; és qüestió d'una dona honrada, i la veritat, com es casada...

—Noi, qui es menja la carn que rosegui els ossos. Arregla't. Adéu. Vina a sopar.

—Després. Ara no tinc humor i espero una cosa.

El company se'n va i diu als altres:

—Minyons! Quin esbrone se n'ha dut en Jaumet! Es pensava dur molt amagat un tràfec amb una casada i ara mateix li acaben de plantificar al mig del saló.

Entretant en Jaumet, que ja es figura que l'altre ho contarà i que un altre creurà que és cert el del tràfec inventat per

(1) Antigament els balls de màscara aristocràtics se celebraven en la gran sala de Llotja.

(2) Sala popular de ball situada en el carrer de l'Estrella, travessia del de les Tàpies.

donar-se llustre, ja frueix més que si el fet fos cert.

Ja es diverteix; ja té gana; i, per donar més color de veritat a la seva enganyifa, fa veure que busca algú, mira tot esbarriat, i, si algun company vol entretenir-lo, diu:

—Noi, dispensa'm un moment. Aviat ens veurem.

—Ah! — li responen amb malícia. — Fes, fes; no et vull destorbar.

—Ca, noi! — replica ell mig rient. — Si no és res.

Ja la gent s'ha cruixit; tothom va ple de pols i gotes d'espelma; ja s'ha esqueixat l'alfombra; ja han caigut sis o set parelles, en el galop infernal.

Els estudiants xiulen i fan el gos; compareixen en el saló gent que ja ha anat a buscar els abrics; el dia clareja, els de la llet de burra recorren la ciutat.

La meitat dels que surten del ball se'n van dient:

—Vet-aquí un grapat de pessetes fora de la butxaca i a l'últim per res. Ja voldria ésser al lit.

Toquen l'ase, i s'embossen.

I l'endemà hi tornen.

Robert ROBERT.

RICARD CANALS

(De la pàg. 15)

ra, perquè amb tot i creure que la vibració de la llum pot ésser recollida sobre els objectes i per tant pintada, no la deixa lliure del tot, sinó que procura reduir-la en l'espai. En Canals s'interessa per la llum sense creure que sigui la sola cosa digna d'ésser pintada. S'interessa per la llum com a reveladora de les formes i de la qualitat i densitat de la mateixa. Així veiem en les seves teles que la color no tremola indecisa, com si les formes no tinguessin una armadura d'ossos i de pedra per dins; no tremola com en les teles dels purs mestres de l'impressionisme. En Canals no deixa la color en llibertat, encara que tampoc eregui que se la pugui limitar i assenyalar-ne l'escors amb un estilet. El moviment que tenen les colors i la llum dels quadres d'en Canals no és un moviment càrdic, sense raó, sense llei que el governi. És un moviment sotmès a un ritme, a un mesura del temps.

Era en l'any 1846, en fer la crítica del Saló oficial, que Baudelaire digué que en la color cal distingir la melodia, l'harmonia i el contrapunt. Examinant un espai limitat — deia el poeta — hi trobarem sempre una riquesa de tons que en la naturalesa es fonen en un acord perfecte, perquè les afinitat químiques fan que no pugui haver-hi error en la combinació dels tons,

com no hi podria incórrer tampoc un veritable colorista.

Contemplant les pintures d'en Canals recordarem les paraules del poeta. Les colors hi són una melodia, però les línies de sons s'acorden i guanyen unitat. Com han canviat les notes de color dominant—el morat, el blau, el gris i el roig — sense que el canvi fos estrident, així també totes les colors, sotmeses a jerarquia, dominant ara les unes i després les altres, es fonen sempre en un acord ple i s'afermen emparant-se mutuament. És així, perquè en Canals és un colorista un recercador i descobridor de les harmonies possibles en les colors de les coses.

Els volums traspuen per sota la color que es mou. Mireu aquestes figures humanes que tenen un lleu somriure arran de pell. La carn és calenta, humida d'una alenada, regada de sang. Però aquesta carn no és fofa sinó plena i apretada sobre l'ós. Mireu, després, aquests paisatges que diríeu una mica foscos i en mirar-los atentament hi descobrireu una perfecta disposició dels plans, una sòbria aplicació de la llum, un sentir de l'estructura que s'amaga un xic però que hi és, encara que defugi les normes i fórmules geomètriques. I diríeu que aquesta pintura, ensem fidel a l'impressionisme i alliberada de l'impressionisme, és una pintura que dona la sensació de pesar en l'aire. Que és la sensació que cal que dongui la pintura.

Alexandre PLANA.

ELS CATALANS PEL MON

LES NOSTRES ARTS ALS ESTATS UNITS

Com cada any, per l'octubre, ara acaba d'obrir-se l'Exposició Internacional de Pintura a l'Institut Carnegie de Pittsburg. Enguany hi ha catorze teles catalanes i quatre de valencianes. La secció espanyola, en conjunt, en té trenta dues, sense comptar-hi les tres de Picasso, que són a la secció francesa, sembla que per voluntat d'ell.

El catalans són: Anglada, Clotilde Fibla, Junyer, Pruna, Rincon, Sunyer i Togores. El primer premi aquest any l'ha rebut Picasso, per un retrat de la seva esposa, la dansarina russa dels bons temps del "Ballet Russe", que ell conegué a Roma quan hi estava amb Joan Cocteau. En parlar de Picasso, els crítics no deixen d'esmentar Barcelona per la part que li toca en la formació d'aquest geni, i per haver-lo ja honorat quan no més tenia catorze anys. Si bé jo no conec cap biografia que dediqui més d'una o dues planes al Picasso de Barcelona. Fóra una empresa remunerativa escriure un llibret explicant la seva vida fins els vint anys. Un cop traduït al francès, se'n vendrien molts milers i les comandes rajarien durant alguns anys. I cobriria d'honor el nostre cap i casal.

□ □ □

El jove Gudiol, nebot de l'il·lustre mossèn Gudiol, de Vic, està passant uns mesos

en aquest país, visitant els museus. Em diu que escorcollant els magatzems del Metropolitan Museum, de Nova York, hi ha trobat una antiga pintura catalana que resulta ésser no altra que un Borrassà; que ara la trauran del magatzem i la posaran al museu, en un lloc vistós.

□ □ □

Joan Miró, el cèsar del super-realisme, ha exposat una sèrie de teles seves a una galeria de Nova York. Els crítics diuen que sap molt de dibuixar, però no estan segurs de si han de prendre les seves teles en broma o seriosament. També a l'Exposició d'Istiu del Museu d'Art Modern, de Nova York, hi tenia la tela "El cavall". En el catàleg d'aquest exposició, el seu nom Joan, està escrit amb o, i sota el nom hi ha la nota: "Nascut el 1900, a Montroig, Catalunya". Aquest detall produeix un frisson de joia al visitant català. Com en veure que algunes de les teles que el deliciós Junyer té a la Internacional de Pittsburg, estan signades "Joanet Junyer", això els dona un regust encara més nostre. I el pensament se'n va vers el molt alt rei En Jaume, quan a la mateixa Internacional trobem que el valencià Lahuerta signa: "Gener Lahuerta, Tardor de 1929". en català.

Parlant encara d'aquesta Internacional de Pittsburg: aquest any també, igual que l'any passat, la primera tela venuda a l'Exposició ha estat d'un català. L'any passat Junyer, i aquest any, Pruna. La tela es titula "La mare jove", i pertany a la sèrie de la neu.

□ □ □

Els crítics musicals de Nord-Amèrica semblen estar sempre a l'aguait per a una excusa, per tal de cantar les glòries de Pau Casals. L'excusa que fa poc ha trobat Compton Pakenham, del *New York Times*, per a fer-ne un altre panegíric, és parlar dels discos fonogràfics de la Primera i Quarta simfonies de Beethoven, tocades per l'Orquestra Simfònica de Barcelona, sota la direcció del gran mestre. Diu que no és possible fer-ho millor, que aquests discos solament serien suficients per a donar fama mundial a qualsevol orquestra.

Això li dona peu per a explicar com En Casals l'organitzà, l'amor amb què la porta, i per a parlar no sols de la seva grandesa com a músic, sinó de la seva grandesa com a home. Un retrat acompanya l'article.

J. B. ALEMANY.

UN cap-vespre del mes de Juny, trobant-se Joanic a fora poble, se li aparegué la fada Auricella i li digué:

—Crec haver-te promès fer-te conèixer la cova dels Badoes. Ara jo hi vaig, i si vols acompanyar-m'hi, t'hi duré.

—Contentíssim! — respongué Joanic.

—Doncs, apa, no perdem temps, i així, ans de mitja nit, ja et tornaràs a trobar a casa teva. Dóna'm la mà dreta.

Joanic li donà. Una sensació estranya, pessigollejà tot el seu cos i lentament, suau-ment, Auricella i ell, perderen el contacte amb la terra, enlairant-se espai amunt. Ascendiren, fins que deixaren les altes muntanyes sota d'ells, i aleshores, en fer una giravolta, es trobaren sobtadament, enfront d'un turó raríssim. Talment semblava una immensa pedra tosca. Al bell cim, un enorme esvoranc, de cràter apagat, era l'entrada de la cova.

Havien sortit, en ple clar de lluna, i el lloc on arribaren ni feia nit ni dia. Una llum rogenca i pàl·lida, ho entelava tot. Pels flanes, pel cim i per sota, una boirina, també rogenca, esfumava la llunyania.

Entraren a la cova i la fada li digué:

—A la cova dels badoes, hi van els que ho són i que per un accident, degut a la mateixa badoqueria, perderen la vida a la terra. Ve a ésser una mena de *reformatori*, per despertar-los el sentit del perill. L'edat compresa per entrar-hi, és dels cinc als dotze anys. No pensis pas veure caps oberts ni cames trencades. Surten malmesos de la terra i entren a la Cova bons i sencers. Ací passaran tot el temps necessari — he dit temps i en realitat per a ells no existeix — i quan els toqui la tanda, baixaran de nou a la terra, recomençant la vida. Això no vol dir que tant el mandra com el badoe s'hagin guarit del tot d'aquesta tara. Déu els féu així, i així seran altra vegada, fins que la vida els alligoni i millori. Encara que en reprendre-la, pateixin del mateix defecte, ja et puc assegurar que

LA COVA DELS BADOCS

PER

M. BANDRANAS PALA

DIBUIXOS D'ELISEO MACAYA

cap d'ells tornarà a morir aixafat o estibat, que és la fi que solen tenir, tots els que ací tenen entrada.

Un cop dins de la Cova, aquell to de llum rogenca es tornà d'un ataronjat esgrogueit. A distància, Joanic, veié una bellugadissa d'infants. En apropar-s'hi, observà que jugaven i que els jocs eren els mateixos que els divertiren en la terra.

Auricella tornà a parlar.

—Veus, Joanic, com et contemplen? Ells voldrien enraonarte. No te'ls miris amb

massa fixesa, perquè en sofreixen. Aquell —afegí, assenyalant-lo — que està assegut en aquell escambell i que no et treu la mirada del damunt, és un mandrós. En qualsevol lloc li venia bé de fer petar becaines. La darrera, tingué aquesta fi. A ran del camí ral, en el petit marge de la vorera, començà a endormiscar-se i acabà per a dormir-se profundament. El lloc formava una corba força perillosa. Un moviment brusc en la jeia el feu rodolar fins al bell mig del camí, sense despertar-lo. En aquell moment passava una carreta i quedà aixafat sota les rodes.

—Pobrisó! — feu Joanic.

—Guaita — afegí Auricella assenyalant-li un noi, que caminava mirant al darrera. — Aquest noi — continuà — és una mena de badoe-betzol. Més d'un cop la gent el salvà de la mort. Un dia que ningú no el veia, caigué daltabaix d'un pont, i ací el tens encara, girant-se endarrera. Més o menys, tots els accidents són parecuts.

Joanic preguntà a Auricella:

—Que és estrany, fada, que aquells altres juguin, en comptes de badar?

—Vet-ací el per què. Els dos cassos que t'he contat, fa poc que es produïren. Aquests són nous a la Cova, i els nous els tenen en aquella cel·la del fons, que és allà on ara es dirigeix el badoe-betzol. Els que juguen fa anys que rauen ací i ja s'han espavilat força. No trigarà gaire que la tanda el toqui d'anar a la terra.

La fada li feu donar unes quantes voltes per les cel·les i en disposar-se a la partença, feren el regal d'uns manyagais als vaillets més eixerits.

Sortiren. Joanic, a una indicació d'Auricella, li donà la mà i ràpidament es trobaren en ple espai, on la fada féu la mateixa estranya giravolta.

En deixar la rogenca llum, la lluna, amb clar somriure, els vestí d'argent.

A les deu, Joanic es trobava a casa seva.

OPINIONS D'ALTRI BARCELONA ESPECTACULAR

La mañana del día en que iba a reñirse el singular combate entre Uzeudun y Carnera, las terrazas de algunos cafés de Barcelona ofrecían un aspecto sumamente curioso. Yo me senté en la terraza del Colón, a la hora precisa del aperitivo, y pude hacer el papel de disfrutar el goce del perfecto forestero. Tenía la ciudad el aire de pueblo en fiestas, y hubo un instante en que, mirando alrededor, pude observar que todos los concurrentes al café eran extraños a Barcelona. Ingleses e italianos, madrileños y vascongados. Un sargento de miqueletes, trajeado con su llamativo uniforme, acentuaba la nota pintoresca. El sargento de encarnada boina vino a saludarme, todo él cordialidad, y se puso a recordarme los tiempos en que él hacía la guardia en la puerta del palacio de la Diputación de Guipúzcoa y yo cumplía modestamente mi empleo de delineante topógrafo en la sección de Obras Provinciales. Es claro; no se hablaba más que de Uzeudun. Mi amigo el sargento acababa de estar con él y se apresuró a tranquilizarme. Paulino se hallaba perfectamente "en forma".

Después, al dirigirme al Estadio de Montjuich, la sensación de ciudad en fiestas alcanzó a mis ojos un grado impresionante. Una muchedumbre como nunca vista se precipitaba hacia las puertas, y al penetrar en la pista del Estadio el espectáculo de aquellas gigantescas graderías abarrotadas superaba a todo lo imaginable. No voy a describir la función de boxeo porque ha sido ya narrada suficientemente. Lo que importa es recordar la grandeza, la magnificencia incomparable del espectáculo. Mejor dicho, del sitio. De esto sí que puede enorgullecerse Barcelosa; de poseer en la montaña de Montjuich uno de los parajes más hermosos y más adecuados para las brillantes fiestas de Europa.

Aquí había hace diez años sino cabañas, desmontes y malezas; hoy es una sucesión de jardines floridos, de explanadas panorámicas, de fuentes y palacios monumentales. En el mismo umbral del invierno colgaban sus ramos lindas flores al aire libre. Y al aire libre, en vísperas de diciembre, podía permanecer la muchedumbre sentada y despreocupada. Pero la dulzura del clima se asociaba sobre todo a la belleza de los panoramas. Yo no me cansaba de recorrer las explanadas y cornisas, insuperables *belvederes* con que la ciudad se ha enriquecido mediante la Exposición. Todo cuanto de grandioso o de amable puede presentar la Naturaleza, lo tenía en espectáculo ante mis ojos. Las montañas cubiertas de pino formaban el fondo por un lado, y nada más que girar la mirada se me ofrecía el cuadro de la rica y extensa llanura del Llobregat, moteada de

alquerías y pueblecitos. La ciudad opulenta tendíase a la otra parte, mientras bastaba volver un recodo para encontrarse con la inmensidad azul del Mediterráneo, y al pie mismo de la montaña, la animación del puerto, plagado de naves.

De este modo, Barcelona se ha encontrado, casi sin proponérselo, con la categoría de una admirable ciudad de placer y turismo. Si ahora se resolviese a "defender" el sitio, los jardines y las cornisas de Montjuich; si tuviese el tacto de librar del "populismo" ese hermoos paraje, Barcelona se convertiría en una ciudad de lujo capaz de atraer a los desocupados y refinados que andan por el mundo buscando muelles y deliciosos sitios de estar. En los jardines de Montjuich podrían edificarse los hoteles y casinos necesarios para formar una de las mejores colonias de gran turismo universal del Mediterráneo.

Hacer un "reservado" de amplias proporciones en la ladera del Montjuich, y relacionar y unir esa especie de coto de lujo con la posesión real del palacio de Pedralbes: he ahí un plan de gran envergadura que podría tentar a los buenos barceloneses. La única dificultad es que existan barceloneses capaces de sentir fervor por empresas de semejante proyección aristocrática. Lo característico de Barcelona es la tendencia a ceder los bellos alrededores al usufructo, sin duda bien ganado, de la pequeña burguesía y de las masas artesanas.

En el pasado verano me extendí en mi excursión hasta Amberes, la rica metrópoli del Escalda. Acudí a visitar la Exposición que allí se celebraba, y como tenía vivo y reciente el recuerdo de la de Barcelona, no pude eximirme del indiscreto juego de las comparaciones. La considerable inferioridad de la Exposición de Amberes, con respecto a la de Barcelona, saltaba pronto a la vista. Pero también era fácil de distinguir que los organizadores del certamen de Amberes habían tratado de imitar a Barcelona. En la composición de las fuentes iluminadas y en la forma de ciertos pináculos y ornamentos generales era donde más visible se hacía el plagio. Y donde mejor se advertía la superioridad, el esplendor, la hermosa grandeza del memorable certamen barcelonés.

Barcelona sabe hacer las cosas; esta es la conclusión que nos interesa resaltar. Posee el sentido de lo magnífico y la aspiración a la belleza ornamental y espectacular. Si se decidiese a aplicar semejantes cualidades a algo como lo que antes hemos bosquejado, Barcelona adquiriría un tono, un significado de distinción, un vuelo sorprendente. Falta sólo que todo eso interese con bastante fuerza al alma de la ciudad, de tan vieja vocación popularista.

José M.^o SALAVERRIA.

L'ACROPOLIS B'ARCELONINA

(De la pág. 11)

habitació proòpia, cosa que l'ha feta arribar intacta fins als nostres dies, que l'ajuntament l'ha comprada, instal·lant-hi, molt apropiadament, l'Arxiu Municipal. Adherida a aquest palau per la banda de la Plaça Nova hi ha una torre rodona de la Muralla Romana que fa joc amb la que hi ha adherida al Palau Bisbal i que formaven un dels portals de la Ciutat Romana.

Entre el Palau Bisbal — que ha recobrat en part el seu aspecte antic — i la capella romànica de Santa Llúcia adherida als grandiosos claustres de la Seu, comença el carrer del Bisbe, per on, més enllanet s'entra als claustres per la porta de Santa Eulària, davant de la qual comença el carrer de Sant Sever. Ací hi havia abans un pintoresc casal on va viure l'Oriol Mestres, arquitecte de la Seu, i on va néixer i va viure molts anys el seu fill, l'eximí dibuixant i poeta Apeles Mestres, el qual ha escrit una evocadora ressenya de la casa i dels anys que va passar-hi.

D'ací en davant omple el costat dret del carrer del Bisbe el Palau de la Generalitat i el costat esquerre l'exterior dels claustres de la Seu, i passat un carrer antic, les Cases dels Canonges, curiosíssimes i artístiques, i últimament restaurades, fins a la Plaça de Sant Jaume.

Ací donem terme a la ràpida excursió que hem fet als voltants de la Seu de Barcelona. Hem recorregut, si fa o no fa, un quadrat que té uns cent cinquanta metres per costat, com una quadra de Bons Aires.

Melior. .CASES.

L'HORA CATALANA

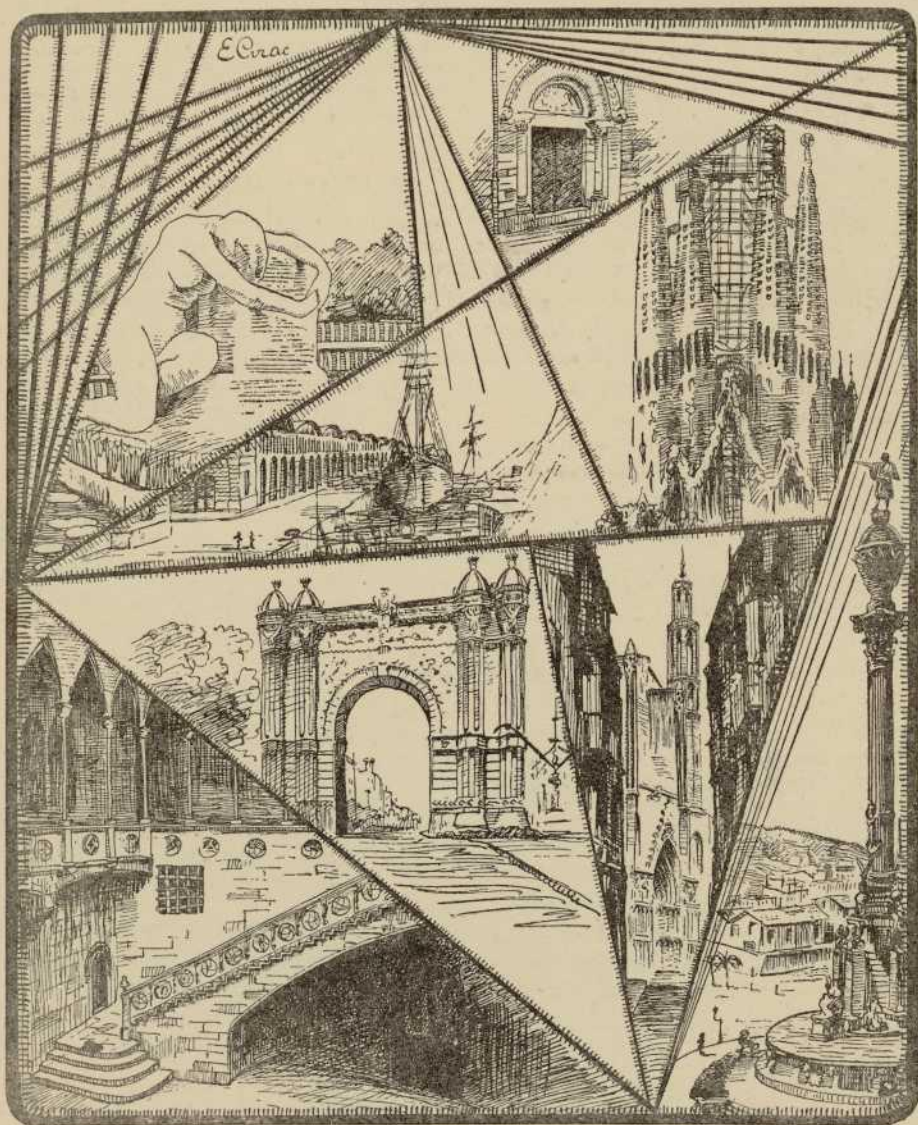
La ressenya de la commemoració del segon aniversari de l'Hora Catalana que publicàvem en el nombre de CATALUNYA de Gener, en lloc de dir "fundada el 4 de Novembre de 1928 pel doctor Rafael Valls, allavors president del Centre Català", volem que consti que fou "fundada el 4 de Novembre de 1928 pel senyor Joan Ferrer (Santo-Ferry) sota els auspicis del Centre Català, del qual era allavors president el doctor Rafael Valls".

Fem aquesta aclaració a precs del Consell Directiu de la benemèrita Institució, al qual Consell donem gràcies per haver-nos donat ocasió d'esmenar el nostre lapsus.

JA SOU
DE L'ASSOCIACIÓ
PROTECTORA DE
L'ENSENYANÇA
C A T A L A N A ?

CROQUIS DE BARCELONA

PEL DIBUIXANT E. CIRAC

La Font de l'escultor Llimona enfront del Museu de la Ciutadella; La porta romànica de l'Església de Sant Pau; Detall del Port; Els campanars de la Sagrada Família; Fragment del pati de la Diputació; L'Arc de Triomf; L'església de Santa Maria vista del carrer de la Plateria; El monument de Colom.

ENTITATS CATALANES A SUDAMERICA

CATALUNYA publicarà amb gust les ressenyes i notes gràfiques dels actes realitzats en totes les entitats catalanes d'Amèrica que tinguin a bé assabentar-nos-en.

Els preguem, doncs, d'enviar-nos aquestes informacions abans del dia últim de cada mes.

CENTRE CATALA DE CULTURA DE LA PLATA

Ha quedat constituïda la nova comissió directiva d'aquesta entitat en la següent forma: President, Jaume Barceló; vicepresident, Angel Amarilla; secretari, Albert Vidal; prosecretari, Reinald d'Ambrosis; tesorero, Antoni Fontdevila; protesorero, Josep Matamoros; vocals: Robert Graudat, Gonçal Pelegrin i Joan Suárez.

CASAL CATALA DE BUENOS AIRES

Aquesta catalaníssima entitat va efectuar el dia 8 del que som la renovació de la seva junta directiva. Varen resultar elegits els següents senyors: President, Lluís Tinctorer; vicepresident, Francesc Ribó; secretari, Ramon Mas; pro, Florenci Company; tesorero, Josep Roviralta; comptable, Josep Carbó; bibliotecari, Joan Cunill; vocals: Francesc Marquès, Francesc Bertran, Marius Masip i Salvador Pagès; suplents: Pere Seras, Joan Segalés, Josep Payró, P. Pagès Morató, Pere Planes i S. Botella.

—També al Casal Català ha celebrat les tradicionals festes del Carnestoltes amb una brillantor extraordinària i amb concurrència molt nombrosa.

CENTRE CATALA DE SANTA FE

Aquesta entitat també ha renovat la seva comissió directiva, de la qual formen part els següents senyors: Jacint Dumont, president; Joan Camí, vicepresident; J. Enric Puigbonet, secretari; Joan Camí (fill), vice; Sabater Duran, tesorero; Josep Laporta, biblioteca; Josep Almoines, Pau Tolentino, Joan Almoines, Pau Canyelles i Ramon Martí, vocals.

CRONIQUE DE VALENCIA

VALENCIA, TERCERA CAPITAL D'ESPANYA

VALENCIA, la capital d'aquesta bella terra, avança i s'eixampla constantment. Des de les grans demostracions vitals, reformes i millores iniciades o realitzades en el decurs de vint anys pels ajuntaments populars: Exposició regional, urbanització i pavimentació de les barriades marítimes — una de les millores de més transcendència i menys lloades de totes les que s'han por-

tat a cap — Gran Via i Eixampla de Ruçafa, construcció del Mercat de Colom i del magnífic i modern Mercat Central, fires de mostres, obertures de noves vies, etc., la ciutat de València no ha deixat de erèixer, de transformar-se en ciutat progressiva i moderna. Les reformes que es realitzen en l'actualitat i les que hi ha projectades, realment importants, continuen la tasca de

transformar i engrandir València, tasca iniciada ja fa anys i en la que hi juga un paper preponderant la riquesa agrícola de la regió, el seu important moviment industrial i comercial, la seva potencialitat econòmica.

Recentment es va iniciar una campanya per tal de restar mèrits i categoria, en tots els ordres, a València. Cal només

conèixer València en qualitat de turista per comprendre el que és i el que representa. Però si l'enteniment no és prou, les dades oficials i les estadístiques són testimonis que diuen, o d'ells es pot deduir, aproximadament, la veritat crua i neta.

□ □ □

La ciutat de València compta, de fet, amb més de mig milió d'habitants.

Segons les dades oficials estadístiques, corresponen a València 315.000 habitants. Però ja es cosa sabuda que les estadístiques del cens de població al nostre país van retardades de comptes.

Més de 28.000 edificis amb 110.000 habitacions s'aixequen al terme municipal de València. I en els temps actuals, un tal nombre d'habitacions ha de donar, forçosament, un nombre molt més crescut d'habitants que el que es consigna a les estadístiques oficials.

Altrament, la ciutat de València té, dins un radi de nou quilòmetres només, 41 pobles amb municipis independents. Aquests pobles, amb un total de 250.000 habitants, que es pot dir viuen a València, són gairebé barriades de la capital i que aquesta pot anexionar-se, d'acord amb la llei, quan ho cregui oportú.

Si aquesta aneixió, com han fet altres grans capitals, es portés a cap i es realitzés totseguit, València podria comptar, de fet, amb 750.000 habitants, nombre realment considerable.

□ □ □

Estadístiques curioses i que per llur importància, així com per ésser generalment desconegudes, cal posar de relleu, són les de tràfec de viatgers a les estacions de la capital. Comencem donant la notícia següent: Per l'estació del Nord, de València, entren i surten diàriament un nombre major de viatgers que per l'estació de la mateixa companyia de Madrid.

Alta nova interessant: Per les cinc estacions ferroviàries de la ciutat de València entren i surten cada dia més viatgers que per totes les estacions de la capital d'Espanya.

Una sola de les esmentades estacions, la dels trens elèctrics de la Companyia Valenciana, té un moviment de 258 trens cada 24 hores.

Altrament, cal afegir el tràfec de viatgers que representen les cinquanta línies d'autòmnibus establertes entre València i nombroses ciutats i pobles de la regió, i les línies de tramvies entre la capital i els nombrosos pobles de l'horta. Un detall concret: l'any 1927, els tramvies urbans transportaren 54.000.000 de passatgers i 45 milions els automòbils urbans. Aquestes xifres augmentaren molt l'any passat.

□ □ □

El port de València, segons estadístiques, és el port de major moviment de vaixells de comerç exterior de la Península.

Heu's ací el darrer resum editat pel Consell d'Economia sobre el tràfec de vaixells de comerç exterior als ports d'Espanya, corresponent al primer trimestre de 1927:

Nombre de vaixells:

Sevilla: Entrats, 214; sortits, 185.
Alacant: Entrats, 320; sortits, 306.
Bilbao: Entrats, 335; sortits, 327.
Màlaga: Entrats, 364; sortits, 353.
Barcelona: Entrats, 472; sortits, 403.
València: Entrats, 576; sortits, 526.

Cal remarcar que el port de Barcelona, considerat com el primer de la Península, és superior al de València en importació — diner que surt — però no en exportació — diner que entra—. En exportació, el port de València és el primer d'Espanya.

Existeixen dos ports que tenen més moviment de vaixells que el de València: Càdiç i Les Palmes, però això és degut a llur situació i a l'obligada escala dels vaixells que fan les rutes d'Amèrica, Africa, Guinea, etc., per tal de fer proveïments de carbó, aigua i queviures.

□ □ □

L'exportació agrícola de la regió valenciana per via marítima és molt important, però també ho és la que fa per via terrestre.

L'any 1927, València va exportar a l'estranger, per via terrestre, 44.000 vagons de fruita, i 39.000 a diverses poblacions d'Espanya, especialment al Nord, o sigui un total de 83.000 vagons. Aquest extraordinari tràfec desvetllà l'interès del director dels ferrocarrils París-Orleans, el qual es traslladà a València per tal de veure d'aprop la producció agrícola d'aquesta terra germana i el seu tràfec d'exportació.

Altres dades molt interessants: cada any, el diner que entra a València sols per les taronjes exportades suma, aproximadament, la quantitat de 300.000.000 de pessetes, i altres tants milions o més, val la ceba, l'arrog, els tomàquets i altres fruits.

Tot això fa de València un primer mercat de moneda estrangera de la Península, com ho confirmen els quinze Bancs establerts a la capital.

□ □ □

La direcció general de Rendes Públiques, en un volum que porta per títol: "Edición oficial de Estadística administrativa de la contribución industrial y de comercio. Año 1926", insereix un quadro estadístic de tributació comparada, per les cinc tarifes d'indústria i comerç, i del qual són les dades

següents: L'any 1926 pagaren per contribució industrial i de comerç:

Saragossa	4.241.146 pessetes
Sevilla	5.969.838 "
València	9.769.888 "

Nombre de contribuents per indústria i comerç a cada una de les esmentades capitals:

Saragossa	17.819
Sevilla	19.688
València	34.119

I per tal d'acabar d'una vegada amb el tòpic de l'antagonisme entre l'indústria catalana i l'agricultura valenciana, direm, ultra remarcar la importància agrícola del Camp de Tarragona i altres comarques de Catalunya, que per la tarifa tercera, o sigui per indústria, València ocupa el segon lloc d'Espanya. No sols està per damunt de Sevilla i de Saragossa, sinó que tributa més que Madrid, segons aquesta demostració:

Tributació per la tarifa tercera (any 1928):

Saragossa	812.367 pessetes
Sevilla	1.433.028 "
Madrid	1.850.242 "
València	2.160.347 "

Nombre d'industrials a cada una de les esmentades capitals:

Saragossa	2.215
Sevilla	3.187
Madrid	3.613
València	5.706

Es cosa de molta transcendència i que

demostra clarament la importància del tràfec comercial de les poblacions, saber la tributació relativa a l'impost de transports. Per aquest concepte, i en l'esmentat any de 1926, Sevilla, Saragossa i València pagaren:

Saragossa	236.467 pessetes
Sevilla	348.879 "
València	1.236.985 "

També demostra la importància comercial de les ciutats el nombre de corredors col·legiats de comerç inscrits a cada una de les poblacions, el nombre dels quals el fixa el ministre de Comerç, segons la importància i densitat d'operacions.

Nombre de corredors col·legiats inscrits a	
Madrid	50
Barcelona	50
València	38
Sevilla	17
Bilbao	15

València, doncs, per la seva riquesa agrícola, per la seva enorme exportació, per la seva important indústria, pel seu tràfec comercial, pels seus progressos en tots els ordres de la vida, assoleix un relleu extraordinari, i mereix ésser coneguda i estudiada per tothom.

Martí MARTELL.

NOTICIARI DE CATALUNYA

PLA D'URGELL

Borges Blanques

Com els altres anys, l'Orfeó Borgenc va celebrar un concert amb un programa interessant.

El concert, en el qual figuraven cinc primeres audicions, fou un èxit falaguer d'interpretació i de públic.

Figuraven en el programa de dit concert partícels delicadíssimes, com "El fill del rei", de Pujol; "Cant dels ocells", de Millet; "Chor dels peregrins" (Tanhhauser), de Wagner; "Llegenda", de Tschai-kowsky; "L'àngel de la sòn", de Romen; "La mort de l'escolà", de Nicolau, i altres, que foren interpretades amb justesa remarcable, obligant-lo a bisar "El cant dels Ocells", en la qual composició la solista senyoreta Oleos féu una admirable interpretació.

Cervera

Durant el mes de novembre, la sucursal de la Caixa de Pensions per la Vellesa i d'Estalvis, d'aquesta ciutat, ha ingressat 264.370,28 pessetes; ha pagat en igual període 337.364,66 pessetes; resten a favor dels ingressos 26.909,62 pessetes. En igual període s'obriren 42 llibretes noves.

Ha pres possessió del càrrec de jutge de primera instància del partit, el senyor Isidre Raso.

Ha estat nomenat representant de la Societat d'Autors Espanyols el senyor Teodor Ubac, vacant deixada pel senyor Puigredon.

A Casa de la Ciutat ha tingut lloc una reunió de forces vives, per assabentar-los de les gestions fetes per a bastir d'aigua a Cervera. El batlle, senyor Forn, explicà l'entrevista tinguda al Govern Civil amb el senyor Ramon Vidal. Foren llegides les bases i ofertes que l'Ajuntament presentà al dit senyor, que no foren acceptades, i les que el senyor Vidal proposava, que tampoc convenen a Cervera.

Després d'un parlament del senyor Ferran, s'acordà anar a l'expropiació forçosa dels terrenys on han de fer-se els pous.

Guisona

L'Ajuntament ha otorgat a Domènec Beneit la construcció d'una vorera i clavegueres en el raval del Cementiri i la pavimentació dels porxos de la plaça Major.

Artesa de Segre

Han estat tramesos al Govern Civil els estatuts d'un Centre Republicà Català que s'acaba de constituir a Artesa de Segre.

Tàrrrega

En el partit de campionat jugat entre els equips Castellidans i Tàrrrega, al camp dels primers, vengeren els targarins per quatre gols a un.

La societat recreativa Joventut Targarina s'ha traslladat al seu primitiu lloc. S'inaugurà amb un ball, que es vegé molt concorregut.

La nit de Reis se celebrà un interessant festival, al que hi assistí gran gentada.

Lleida

La subscripció oberta a honor del mestre Güell puja actualment 4.530 pessetes.

El canal auxiliar d'Urgell i la Confederació Sindical Hidrològica de l'Ebre han començat les operacions de pagament i de presa de possessió de les finques ocupades als termes municipals d'Ibars d'Urgell, Penelles, Linyola i del seu anex Gallfres, amb motiu de la construcció del canal auxiliar de rees d'Urgell.

Ha constituït un esdeveniment musical el recital de guitarra dels joves artistes lleidatans Marià Guin i Ramon Morell, organitzat pel Centre Excursionista.

L'acte s'ha celebrat als salons del Círcol Mercantil, que s'ha vist emplenat d'una concurrència nombrosa i distingida. Els artistes plagueren molt i han estat molt felicitats.

Tant l'un com l'altre d'aquests bons artistes són deixebles de l'eminent virtuós de la guitarra, d'aquestes terres, Emili Pujol.

Ha estat aprovat per l'Ajuntament el pressupost d'instal·lació d'una tuberia de conducció d'aigües de major diàmetre, al carrer de Sort. Aquesta millora afecta el pla d'Eixample.

Una empresa de Barcelona, en la qual intervé un financer mallorquí, ha demanat la concessió de poder traslladar la correspondència, en avió, de Barcelona a la República d'Andorra, amb parada a la Seu d'Urgell.

Ha començat a funcionar la central elèctrica instal·lada recentment a l'embassament del riu Segre, al terme municipal de Sant Llorenç de Montgai, i n'ha estat designat cap el qui ho és de la de Camarassa.

Per a la utilització de la secció del pont del ferrocarril sobre el Segre, s'ha fet el canvi i emplaçament de l'empalme de les companyies Nord i Transpirenenc.

Ha caigut a la Seu d'Urgell i les seves rodalies una abundosa nevada. La vall d'Aran també és plena de neu.

La temperatura màxima fou de 7 graus,

S'estan acabant les obres de construcció del pont de formigó armat sobre el riu Noguera-Ribagorçana, terme municipal de Corbins, i es procedeix actualment a col·locar la barana.

ROSSELLO

Perpinyà

Ha estat celebrat amb gran cerimònia, en un bell recital donat per l'artista Dupré, l'orgue novament restaurat de la Catedral.

La millor societat rossellonesa omplia l'ampla nau de gom a gom.

L'orgue de Perpinyà — que és el millor de França, si s'exceptua el de la Madalena, a París — fou construït als principis del segle XVII, de l'altra banda del Pireneu.

A l'Associació Carles Grandó s'ha obert novament un curs de llengua i literatura catalanes.

Girona

La Diputació provincial ha votat una subvenció per a les obres de restauració del monestir de Sant Pere de Roda, i una altra de 2.500 per a l'Arxiu-Museu de Sant Pere, de Ripoll.

La concessió de la primera quantitat ha estat condicionada al fet que l'Estat concedeixi un erèdit almenys igual,

Han començat les obres de la Central Elèctrica de Pedret, per arranjar la presa i tancar-la definitivament.

EMPORDÀ

Figueres

Organitzat pel Liceu Monturiol, que dirigeix el senyor Vives, tingué lloc al Casino Menestral una festa de caràcter occità, en la qual prengué part el professor d'Història i de llengües vives del Seminari de Castelnau, mossèn Josep Salvat, eminent propulsor del renaixement occità.

Davant un públic nombrosíssim fou llegida per mossèn Barceló la conferència que l'autor mossèn Salvat no pogué pronunciar a causa d'estar afònic.

L'orfeó Germanor Empordanesa prengué part en la festa, en qual cantà les primeres cançons de renovellament.

Les dades sobre moviment de població són:
Naixements, 97 nois i 88 noies.
Total: 185. Matrimonis, 98.

Defuncions: Homes, 96; dones, 69; nens, 13, i nenes, 11. Total, 186, de les quals 34 s'han registrat a l'hospital.

Pel ministeri d'I. Pública s'ha comunicat a la Comissió provincial de Monuments la declaració

de monument històric el conjunt de la col·legiata de Santa Maria de Vilabertran.

CAMP DE TARRAGONA

Tarragona

S'estan acabant les obres del barroer edifici que a la prolongació de la rambla de St. Joan, cantonada al carrer de Colom, basteix una ordre religiosa. Les censures de l'opinió imparcial per l'atemptat estètic que el casalot representa en aquell centre lloc de la ciutat, són cada dia més aferrissades. Per a comble dels mals, l'església que havia d'anar anexa a l'edifici, i que era l'únic acceptable, pel seu bell i sever estil arquitectònic de reminiscència romànica, ha estat escamotejada.

Al costat d'aquest edifici, hom té ja començades les obres d'un altre de molt belles línies, destinat a la família Querol.

A l'extrem oposat del passeig, cantonada a la baixada del Toro, seran començades aviat les obres d'un nou i important edifici particular del qual serà propietaria el Sr. Rossell Fortuny.

El projecte, que resulta d'un gran valor ornamental, és degut a l'arquitecte municipal de Lleida, fill d'aquesta ciutat, senyor Morera. La pedra treballada es l'element que entra com a base constructiva a les dues façanes, una de les quals queda quasi penjada, sobre el precipici del balcó de la Mediterrània.

A més a més, junt al teatre Tarragona, un altre bel edifici està en construcció, també de caràcter ornamental, i amb els principals elements decoratius de la façana en pedra picada grisa.

Actualment hi ha un bon nombre de cases en construcció a la nostra ciutat. Cal afegir, encara que sigui de passada, que tot bon punt queden enllestides les noves edificacions, són llogades totalment, abans de donar temps a que l'obra sigui sana.

Una empresa d'edificació de vivendes econòmiques per a empleats i obrers, tindria aquí un èxit esclatant, puix és un gènere de construccions encara no establert aquí, malgrat la constant demanda de pisos y cases.

Reus

La companyia de comèdies de Camila Quiroga, va estrenar, en la funció de comiat celebrada a benefici de la gran actriu argentina, l'adaptació a l'escena castellana de l'obra de Carles Soldevila "Escola de senyores". Assistí a la representació el senyor Soldevila, i davant la insistència del públic que l'ovacionà, va dir que, malgrat haver escrit alguns articles contra tra el costum que els autors parlin al públic des de l'escena, es contradicia i pronunciava paraules amb gust per tal d'oferir a

Camila Quiroga els aplaudiments que cabava d'escollir, per haver volgut retre homenatge a Catalunya i a la nostra literatura en incorporar al seu repertori una obra catalana.

Riudecols

Després de la modificació feta a l'Ajuntament de Riudecols com a resultat d'un recurs contra la seva constitució, han resultat elegits alcalde, Josep Llaubert Fages; primer tinent, Pere Mariner Nolla, i segon tinent, Antoni Valls Saludes.

Valls

Continuen les gestions per tal de fer viable el projecte de construir un camp d'aviació en el nostre terme municipal.

Si les gestions no es trenquen es podrà inaugurar per les pròximes festes descensàries de la Candellera. Fins avui, les noves són molt optimistes.

A la sala d'espectacles del teatre Principal va celebrar-se un acte de propaganda a favor de la construcció de l'aeroport. Hi parlaren els senyors Ballester i Murtra, de Valls, i el senyor Armangué, element de l'aviació civil, qui donà una conferència molt documentada dels progressos de l'aviació i dels grans serveis que presta a la civilització.

Una concurrència extraordinària assistí a l'acte.

Si, com tothom pensa, el camp d'aviació arriba a ésser un fet, serà un dels millors d'Espanya. Són molts els jornals de terra que s'hauran d'adquirir. Aquesta millora repertòria molta utilitat a la comarca.

□ □

La Cooperativa Elèctrica de Valls està a punt de fer-se càrrec de la llum pública.

En la instal·lació que es farà a la plaça de Puni (Pati), s'augmentarà considerablement la il·luminació d'aquell lloc. Uns bons sòcols s'hi han col·locat ja, per tal de penjar-hi els nous fanals elèctrics.

PENEDES

Vilafranca

Han començat les obres a l'edifici propietat de la Caixa de Pensions per a la Vellesa, per a la instal·lació de la Biblioteca Popular, tal com les ha instituídes en altres poblacions on la Caixa té muntades sucursals.

Tots els vilafranquins amants de la cultura hem de sentir-nos joiosos perquè ens resolguin el que ha estat anhel repetidament constatat i que malgrat els esforços esmerçats no poguérem veure realitzat.

Altre dels propòsits irrealitzats és la creació d'un Museu del Penedès, que amb tan fermes i entusiàstics devots compta.

Vendrell

Un nombrós nucli de jovent ha organitzat la Agrupació Catalana Republicana, entitat que vol preocupar-se del desvetllament cívic de la joventut, endormiscat pel llarg temps que predominà la dictadura.

A tal efecte ha organitzat un cicle de conferències, la primera de les quals anà a càrrec del poeta Ventura Gassol, el qui desenrotllà davant d'un nombrós públic que omplena la sala del Tívoli el tema "Formació espiritual del poble" de fàisó clara i senzilla.

La segona conferència, a càrrec del publicista Rovira i Virgili, tingué d'ésser sospesa degut a les actuals circumstàncies.

LA COSTA

Sitges

A la pintoresca ermita de Sta. Bàrbara, situada prop la Creu de Ribes, fita del terme, s'ha celebrat la tradicional festa patronal, a la qual assistí nombrosa concurrència. El propietari de l'ermita, que domina el pla del Vinyer, senyor Josep Ballester, fou molt felicitat pel seu interès i zel en vers la dita ermita.

Vilanova i Geltrú

Enguany la diada dels Reis ha resultat llúidíssima com mai.

Ha curat de la seva organització la Joventut del Foment del Treball, i han recorregut la sala d'Empar, Hospital i Patronat de Pobres, portant apropiats presents als menesterosos.

□ □

Ha tornat de Madrid, després de gestionar, favorablement, diversos assumptes d'interès per a l'Escola del Treball, que s'està construint a la plaça de l'Estació, el director de la mateixa, doctor Lluís G. Castellà. Es portador de 50.000 pessetes per a la continuació de les obres esmentades i de falagueres impressions sobre la continuació fins arribar a la conclusió total.

□ □

La secció recreativa del Casal Catalana organitzà, el dia de Reis, dues audicions de sardanes que es vegeren sumament concorregudes.

□ □ □

La Biblioteca-Museu Balaguer ha adquirit un extens lot de llibres, la relació detallada dels quals publica el *Diari de Vila-nova*.

□ □ □

L'Ajuntament ha consignat e L'Ajuntament ha consignat e el pressupost la quantitat suficient per al moblatge necessari que requereix l'arxiu històric parroquial de Santa Maria en La Geltrú.

VALLES

Sentmenat

La Colla Petita fa uns quants dies està assajant el típic "Ball de gitanes". Es veritablement

meravellós veure com aquests petits que no compten més de dotze anys han après els difícils passos d'aquest ball que fins a la data era sols per als balladors grans.

Montcada

Es treballa activament per a construir un pas subterrani en la línia del ferrocarril de Mas-rampinyo.

Ja ha començat la construcció de les clavegueres del carrer Major de Sant Pere.

Mollet

Hom diu que aviat veurà la llum un nou periòdic amb el nom de *Nostra Veu* i que serà portaveu del Foment de la Sardana.

□ □ □

El moviment demogràfic de la vila durant l'any 1930 ha estat el següent: Naixements, 121; defuncions, 53; casaments, 41.

Sebadell

La Biblioteca Sabadellenca ha publicat la novel·la del poeta-escriptor Pere Salom "Tot cendra", prologada per la senyora Carme Karr.

La mateixa Biblioteca publicarà aviat l'edició d'un tomo de poesis "L'esposa i els fills" i un llibre en prosa, "La tristesa d'un picarol", del mateix senyor Salom.

Sant Llorenç Savall

Amb un temps veritablement primaveral s'ha celebrat la festa major d'hivern dedicada a Sant Climent. L'antig Casal Nacionalista, les portes del qual foren tancades durant els anys desgraciats de la dictadura — avui Unió Ciutadana — es veié molt concorregut, tots els dies, i animadíssims i força lluïts els seus balls, a càrrec de l'orquestra Els Nois d'Olesa.

□ □ □

Avança de pressa la construcció del pont damunt del Ripoll, millora important feta per subscripció popular.

MONTSERRAT

Olesa

Alguns joves tenen la intenció de constituir un Foment de la Sardana, per tal de fer una provatura, se celebrà una ballada de sardanes a la plaça Constitució, la qual es va veure molt concorreguda a desgrat del mal temps.

□ □

Al Círcol Tradicionalista se celebrà la vetllada anual de la Puríssima amb una vetllada literario-musical. Es recitaren escollides poesies i es cantaren diverses cançons. Hi prengueren part l'orfeó Montserrat i el jove olesà senyor Petxamé, qui té una veu esplèndida de bariton i força gust en cantar.

BERGADÀ

Pobla de Lillet

L'orfeó Esbart Cantaire pot dir-se que ha assolit tota la plenitud artística. Mai, pots, com ara, havia comptat amb un tant crescut nombre de cantaires de ambdós sexes, ni mai, tal volta, la nota de conjunt havia sonat plena i vibrant com en l'últim concert nadalenc que l'esmentat orfeó donà davant del públic.

En el programa hi havia composicions de Millet, Pérez Moia, Sancho Marraco, Moreno Llongueres, Daleroze, etc., que foren executades de fàisó meravellosa.

PLA DEL LLOBRÓGAT

Sant Boi

Ha estat inaugurat amb gran solemnitat l'asil de Sant Josep, benèfic establiment que per al sosteniment gratuït dels pobres vellets de la vila ha estat bastit per la benefactora senyora Maria de la C. Vives i Pla.

Immediatament que el senyor bisbe féu la benedicció de l'establiment, les distingides persones que hi assistiren visitaren detingudament totes les dependències i tingueren paraules d'elogi i admiració per la magnificència de la Casa, dotada de tots els elements per a fer confortable l'estada dels asilats.

LES GUILERIES

Sant Hilari Sacalm

La vetllada teatral organitzada per elements del cor de Guilleria obtingué un nou èxit per la seva bona execució. Fou posat en escena el drama de Gomis Sentís "L'aligot del castell".

El cor de Guilleria executà algunes composicions, i no cal dir que en sortí airo, sota la segura batuta del seu director Pau Ridaura.

VIC

Des d'any nou *Gasetà de Vic* vestirà de llarg, o sia, canviarà l'actual format per altre a gran tamany, tal com havia tingut *Gasetà Muntanyenc*. El cos de Redacció i col·laboradors és augmentat considerablement, i estem segurs que podrà satisfer totes les exigències que es puguin imposar a un periòdic comarcal.

□ □

L'Agrupació Sardanista d'aquesta ciutat ha tributat un homenatge al compositor vigatà Font i Palmerola, amb una audició de sardanes originals de l'esmentat mestre. Els encarregats de l'execució foren els Bofills de Torelló, els quals ho feren a gust de tothom.

□ □

Mereix que es faci menció especial del concert donat al teatre Vigatà per l'orfeó Vigatà i la cobla Barcelona. Fou un esdeveniment artístic del qual volgueren gaudir els ciutadans que emplenaren el local i que esclataren en llargues ovacions.

CADARNS, GRIP

TOS

BRONQUITIS, RONQUERA, ASMA,

etc., es curen ràpidament

prenent les

obren per
inhalació i el
llur gran poder
antisèptic i balsàmic
les fa insubstituïbles per a
tota afecció a les vies respi-
ratòries.

Únic Concessionari:

RAMON CODINA
TACUARI-24 Buenos Aires

La Panificadora "EL MORTERO"

Panaderies, Confiteries, Pasticeries

— de —

FABRE I MONTSERRAT

Casa central:

SAN JUAN 1269-71 — B. AIRES
U. T. 23, B. Orden 7087—C. T. 131, Sud

Casa a Bernal: Zapiola 52 al 60
U. T. 171, Bernal — C. T. 36, Quilmes

SUCURSALS:

9 de Julio 87 — C. T. 6, Quilmes
Crámer 265

Casa a Quilmes:

Rivadavia 349, cantonada Mitre
U. T. 192, Quilmes

Sucursal a Wilde:

Av. San Martín 5561

Repartim a domicili matí i tarda

Rafael Valls

ADVOGAT

Diagonal Sáenz Peña 628, 2º.

U. T. 38, Mayo 6898

L'HORA CATALANA

Estació L. R. 2
(RADIO PRIETO)

TOTS EL DIUMENGES DE 12 A 13 HORES
Catalans: Escolteu-la i feu-vos afiliats'

Escriviu a BRASIL 441, dpt. 3
BUENOS AIRES

E. Campllonch

ARQUITECTE

Projectes i construccions

CHACABUCO 409

BUENOS AIRES

Dr. RAMON MARTI

Profesor Suplente de la Facultad
ODONTOLOGO

Consulta de 14 a 18

ESMERALDA 83, 2.º piso

U. T. 38, Mayo 2261

CONFITERIA "CONDAL"

— DE —

RAMONEDA I CAPDEVILA

Gran assortit de tortells, palos de Jacob, bescuits de
la Reina i altres articles catalans

Bdo. Irigoyen 1170

U. T. 3006 B. Orden

CATALUNYA

Magazine català de caràcter informatiu, lite-
rari i artístic; sortirà una vegada cada mes.

Pretenem que entri i sigui indispensable a
totes les llars catalanes d'Amèrica; per això
creiem que no ens mancarà la cooperació de
tot bon català que vulgui que les coses de la
nostra terra siguin estimades pel que es me-
reixen.

Feu-vos-en subscriptors i contribuïu a por-
tar-nos-en d'altres; d'aquesta manera ens
ajudareu a fer que CATALUNYA sigui sem-
pre una revista que faci honor a la nostra
collectivitat.

Preu de subscripció:

5 PESSOS L'ANY; ARREU.

CONFITERIES

"Oms"

Casaments i Lunchs
(DEMANEU PRESSUPOST)

Bmé. MITRE 2248

U. T. 38, Mayo 4561 — Coop. Telef. 2919, Central

CERRITO 143

U. T. 47, Cuyo 0909 — Coop. Telef. 2919, Central

SARMIENTO 850. — U. T. 1572, Central 2920

Vins d' Alella y Moscatell de Sitges

Xampany "CODORNIU"
no deixeu de tastar-lo

Licor "YASILAC"

*Hi ha moltes maneres
de fer botifarres...
poden ferse'n
fins amb
carn de
porc!!*

Aixó

*tothom ho
sap, el que*

*no es pensen
es que en el
carrer de*

CHACABUCO 334

*saben fer bons
CLISES (fotograbats)*

U.T. 33, Av. 2660

R. MARTIN

FONTANA LTDA.

FABRICA DE
EXTRACTO DE
QUEBRACHO

BUENOS AIRES